

Financial Law Institute

Working Paper Series

WP 2010-04

Reinhard STEENNOT

**Nieuwe wettelijke regeling voor girale en
elektronische betalingen: wie wint en wie
verliest?**

March 2010

WP 2010-04

Reinhard STEENNOT

Nieuwe wettelijke regeling voor girale en elektronische betalingen: wie wint en wie verliest?

Abstract

Op 1 april 2010 is een nieuwe wettelijke regeling betreffende betalingsdiensten in werking treden. Deze regeling heeft de tot dan bestaande wetgeving aangaande grensoverschrijdende overschrijvingen binnen de Europese Economische Ruimte en aangaande elektronische betalingstransacties opgeheven. De nieuwe regeling heeft een ruimer toepassingsgebied en innoveert ook inhoudelijk op een aantal punten. In deze bijdrage zal aandacht besteed worden aan de nieuwe regeling en onderzocht worden of zij een betere bescherming inhoudt voor de gebruiker van betalingsdiensten.

To be published in

Nieuw Juridisch Weekblad (NjW)

Nieuwe wettelijke regeling voor girale en elektronische betalingen: wie wint en wie verliest?

Reinhard Steennot

Docent UGent, Instituut Financieel Recht

Op 1 april 2010 is een nieuwe wettelijke regeling betreffende betalingsdiensten in werking treden. Deze regeling heeft de tot dan bestaande wetgeving aangaande grensoverschrijdende overschrijvingen binnen de Europese Economische Ruimte en aangaande elektronische betalingstransacties opgeheven. De nieuwe regeling heeft een ruimer toepassingsgebied en innoveert ook inhoudelijk op een aantal punten. In deze bijdrage zal aandacht besteed worden aan de nieuwe regeling en onderzocht worden of zij een betere bescherming inhoudt voor de gebruiker van betalingsdiensten.

Inleiding

1. Wat betalingsdiensten betreft kende België verschillende categorieën van regelen: de wet van 9 januari 2000 betreffende de grensoverschrijdende geldoverschrijvingen en betalingen (hierna wet grensoverschrijdende overschrijvingen)¹ en de wet van 17 juli 2002 betreffende transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen (hierna wet elektronische betaaltransacties)². Deze regelen hadden een beperkt toepassingsgebied zodat heel wat vragen betreffende betalingstransacties beantwoord dienden te worden aan de hand van het gemeen recht. De nieuwe wet betalingsdiensten van 10 december 2009³ heeft deze wetten opgeheven en omvat een nieuw juridisch kader dat strekt tot de invulling van de rechten en plichten van bij betalingsdiensten betrokken partijen. De wet betalingsdiensten heft echter niet enkel deze wetten op. Ook de wet van 10 juli 1997 betreffende de valutadatum van bankverrichtingen⁴ en de wet van 15 mei 2007 betreffende bepaalde bankdiensten⁵ worden opgeheven en vervangen door de regeling die in de wet betalingsdiensten ligt vervat.

De wet betalingsdiensten strekt tot omzetting van de Europese Richtlijn betalingsdiensten⁶. Deze Richtlijn is gesteund op het principe van maximale harmonisatie, hetgeen impliceert dat

¹ B.S. 9 februari 2000. Zie over deze wet o.m.: I. VAN BULCK, "Artikelsgewijze bespreking van de wet van 9 januari 2000 betreffende de grensoverschrijdende geldoverschrijvingen", in *Artikelsgewijze Commentaar Financieel Recht*, Kluwer, losb.

² B.S. 17 augustus 2002. Zie over deze wet o.m.: T. LAMBERT, "La loi du 17 juillet 2002 relative aux opérations effectuées au moyen d'instruments de transfert électroniques de fonds", *TBH* 2003, 573-588; R. STEENNOT, "De wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen", *Bank Fin. R.* 2002, afl. 5, 255-271.

³ B.S. 15 januari 2010.

⁴ B.S. 8 augustus 1997. Zie: P. LETTANY, "Wet van 10 juli 1997 betreffende de valutadatum van bankverrichtingen", in *Artikelsgewijze Commentaar Financieel Recht*, Kluwer, 2001, losbl.; A. TILLY, "La proposition de la loi relative aux dates de valeur des opérations bancaires", *D.C.C.R.* 1997, 395-398.

⁵ Zie ook: L. VAN DEN STEEN, "De kosteloze afsluiting van een rekening", *Bank Fin. R.* 2007, 356-358.

⁶ Richtlijn 2007/64/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 november 2007 betreffende betalingsdiensten in de interne markt tot wijziging van de Richtlijnen 97/7/EG, 2002/65/EG, 2005/60/EG en 2006/48/EG, en tot intrekking van Richtlijn 97/5/EG Voor de EER relevante tekst, *PB.L.* december 2007, afl. 319/1. Zie over de Richtlijn o.m.: S. KIERKEGAARD, "Payments in the Internal Market and the New Legal Framework - EU Law: Harmonising the Regulatory Regime for Cross-Border Payment Services", *Computer Law & Security Report* 2007, 177-187; G. HENNARD, "L'exécution d'opérations de paiement non autorisées et l'inexécution ou l'exécution incorrecte d'opérations de paiement. Analyse des dispositions de la PSD [Payment Services Directive] et comparaison avec le droit belge en vigueur", *Bank Fin.R.* 2009, 3-21; E. JACOBS, "De

de lidstaten geen bepalingen in hun nationale recht mogen incorporeren die een grotere bescherming bieden aan de betalingsdienstgebruiker (zie art. 86 van de Richtlijn). Voor zover geharmoniseerd en voor zover de Richtlijn niet expliciet een keuzemogelijkheid biedt aan de lidstaten, zou het recht inzake betalingsdiensten binnen de Europese Unie gelijk moeten zijn. Maximale harmonisatie biedt de lidstaten weinig bewegingsruimte, waardoor de vraag rijst of de nieuwe regeling de gebruiker van betalingsdiensten beter of minder goed beschermt.

Hoofdstuk I. Begrippen en toepassingsgebied

2. De bepaling van het algemeen toepassingsgebied van de wet moet geschieden aan de hand van de artikelen 2 tot en met 4 van de wet. Algemeen genomen, kan men stellen dat de wet ertoe strekt de rechten en plichten te bepalen van de in de Europese Economische Ruimte gevestigde betalingsdienstaanbieder en de betalingsdienstgebruiker. Men moet er evenwel rekening mee houden dat het toepassingsgebied van sommige bepalingen in de wet nu eens enger, dan weer ruimer is, afhankelijk van de regel waarover het gaat. In dit hoofdstuk beperken we ons tot een schets van het algemeen toepassingsgebied.

Afdeling I. Personeel toepassingsgebied

3. De wet vindt toepassing in de verhouding tussen de betalingsdienstgebruiker en de betalingsdienstaanbieder. Deze laatste kan worden omschreven als iedere rechtspersoon die betalingsdiensten verstrekt aan een betalingsdienstgebruiker en beantwoordt aan de kenmerken van een in België gevestigde of naar het recht van een andere EER-lidstaat opgerichte kredietinstelling, een in België gevestigde of naar het recht van een andere EER-lidstaat opgerichte instelling voor elektronisch geld, de Post, betalingsinstellingen⁷, de Nationale Bank en de Europese centrale bank en de Belgische federale, regionale en lokale overheden voor zover zij hiertoe gemachtigd zijn en zij niet handelen in hun hoedanigheid van publieke autoriteit (art. 2, 2°).

Hoewel andere entiteiten niet als een betalingsdienstaanbieder in de zin van de wet beschouwd kunnen worden volgens deze definitie, zullen zij ook aan de dwingende bepalingen van de wet onderworpen zijn wanneer zij, zonder daartoe te beschikken over de nodige vergunning of toelating, als gewoon beroep of bedrijf betalingsdiensten aan betalingsgebruikers verstrekken.

4. De betalingsdienstgebruiker wordt omschreven als elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die in de hoedanigheid van betaler, begunstigde of beide van een betalingsdienst gebruik maakt (art. 2, 3°). De betaler wordt vervolgens omschreven als de natuurlijke persoon of rechtspersoon die houder is van een betaalrekening en een betalingstransactie vanaf die betaalrekening toestaat, of de natuurlijke persoon of rechtspersoon die bij het ontbreken van een betaalrekening een betalingsopdracht geeft (art. 2, 4°). De begunstigde is de natuurlijke persoon of rechtspersoon die de beoogde uiteindelijke ontvanger is van de geldmiddelen waarop een betalingstransactie betrekking heeft (art. 2, 5°). Vooraleer deze definities verder te analyseren, kan al worden opgemerkt dat waar de wet

verdeling van de aansprakelijkheid in geval van frauduleus gebruik van een betaalinstrument”, *Bank Fin. R.* 2009, 22-29; Y. LAUWERS, Y., VANWEDDINGEN, “Toepassingsgebied Richtlijn betreffende betalingsdiensten in de interne markt”, *Bank Fin.R.* 2008, 372-386.

⁷ Dit zijn rechtspersonen die gemachtigd zijn om betalingsdiensten aan te bieden en uit te voeren overeenkomstig de wet van 21 december 2009 op het statuut van de betalingsinstellingen, de toegang tot het bedrijf van betalingsinstellingen en de toegang tot betalingssystemen.

spreekt over de betalingsdienstgebruiker zij zowel strekt tot bescherming van de betaler als de begunstigde. Beschermt de wet enkel “de opdrachtgever”, dan spreekt zij over de “betaler”. De term “betaler” is nieuw en komt uit de Richtlijn.

Bekijkt men deze definitie, dan merkt men onmiddellijk op dat het in principe irrelevant is of de betalingsdienstgebruiker of betaler een rechtspersoon of natuurlijk persoon is en of het om een professioneel of een consument gaat. Niettemin is het onderscheid tussen consumenten en niet-consumenten relevant omdat de toepassing van sommige regelen (informatieverplichtingen, bepaalde regelen betreffende de aansprakelijkheidsverdeling in geval van frauduleus gebruik, bepaalde regelen inzake de uitvoering van betalingstransacties) contractueel kan worden uitgesloten indien de betalingsdienstgebruiker geen consument is. De Richtlijn bood de lidstaten de mogelijkheid om het verbod op afwijkingen uit te breiden tot micro-ondernemingen. De Belgische wetgever heeft geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Deze keuze valt te betreuren, aangezien heel wat micro-ondernemingen niet in staat zullen zijn om daadwerkelijk met de betalingsdienstaanbieder te onderhandelen over de inhoud van de contractuele voorwaarden⁸.

Wordt als een consument beschouwd: een natuurlijke persoon die in het raam van betalingsdienstcontracten handelt voor doeleinden die buiten zijn bedrijfs- of beroepswerkzaamheden vallen. Bij de interpretatie van het consumentenbegrip kan naar onze overtuiging inspiratie gevonden worden in het arrest Grüber van het Hof van Justitie⁹. Dit impliceert dat in geval van gemengd gebruik (vb. indien de betaalrekening waarmee de betalingstransacties geschieden zowel voor private als professionele uitgaven wordt gebruikt), de betrokken persoon enkel als een consument kan worden beschouwd indien de overeenkomst zo losstaat van de beroepsactiviteit van de betrokkene dat het verband marginaal wordt en bijgevolg in het kader van de verrichting, in haar totaliteit beschouwd, slechts een onbetekenende rol speelt¹⁰. Met andere woorden, in geval van gemengd gebruik zal de natuurlijke persoon in de regel niet als consument kunnen worden beschouwd.

Een goed begrip van de hierboven geciteerde definities vergt een analyse van de begrippen betalingsdienst, betaalrekening en betalingstransactie. Deze begrippen worden besproken bij het materieel toepassingsgebied (afdeling II).

Afdeling II. Materieel toepassingsgebied

5. De wet vindt toepassing op betalingsdiensten. Betalingsdiensten zijn diensten die te koop worden aangeboden in het raam van een bedrijfsactiviteit en die (art. 2, 1°):

1. de mogelijkheid bieden contanten op een betaalrekening te plaatsen, alsook alle verrichtingen die voor het beheren van een betaalrekening vereist zijn. Het gaat om het storten van gelden op een rekening, hetzij aan het loket, hetzij op elektronische wijze

⁸ Zie: R. STEENNOT, “De wet betreffende transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen”, *Bank Fin. R.* 2002, 256. Zie ook: C.A. GIROT, “The legal protection of the end-user of ICT: Is consumer law a sufficient solution?”, *T.V.C.* 1998, 395-406.

⁹ In die zin ook: M. LOOS, “Het begrip “consument” in het Europese en Nederlandse privaatrecht”, *WPNR* 2005, 772; G. HOWELLS, “The scope of European consumer law”, *European Review of Contract Law* 2005, 360 ev. Niet iedereen aanvaardt evenwel dat de interpretatie uit het arrest Gruber, dat betrekking had op het consumentenbegrip uit de Brussel I - Verordening een impact heeft op het begrip “consument” uit de consumentenrichtlijnen. De voorbereidende werken bieden op dit punt geen uitsluitel (p. 19-20).

¹⁰ H.v.J. 20 januari 2005, zaak 464/01, *Gruber v. Bay Wa AG*, <http://www.curia.eu.int>

via een automatisch loket. Met verrichtingen die voor het beheren van een betaalrekening noodzakelijk zijn, worden bijvoorbeeld bedoeld de toegang op afstand tot een rekening en het ontvangen van rekeninguittreksels.

2. de mogelijkheid bieden contanten van een betaalrekening op te nemen alsook alle verrichtingen die voor het beheren van een betaalrekening vereist zijn. Het betreft zowel geldafhalingen aan het loket in de bank als afhalingen die op elektronische wijze geschieden aan een betaalterminal (automatisch loket).
3. de mogelijkheid bieden betalingstransacties uit te voeren, met inbegrip van de overmaking van geldmiddelen op een betaalrekening bij de betalingsdienstaanbieder van de gebruiker (indien de betaler en begunstigde hun rekening voeren bij dezelfde betalingsdienstaanbieder) of bij een andere betalingsdienstaanbieder (indien zij hun rekening voeren bij een verschillende betalingsdienstaanbieder). Het gaat meer concreet om domiciliëringen¹¹, betalingstransacties met een betaalkaart of soortgelijk instrument en de uitvoering van overschrijvingen, met inbegrip van doorlopende betaalopdrachten. Een aantal punten verdienen bijzondere aandacht:
 - a. er wordt geen onderscheid gemaakt tussen transacties die schriftelijk (vb. via klassiek overschrijvingsformulier) en elektronisch (vb. via internetbanking of selfbanking) worden geïnitieerd, dit in tegenstelling tot hetgeen het geval was onder de wet elektronische betaaltransacties die schriftelijk op gang gebrachte overschrijvingen van haar toepassingsgebied uitsloot
 - b. de term betaalkaart wordt niet uitdrukkelijk gedefinieerd en moet ruim geïnterpreteerd worden, gelet op de toevoeging “of ieder ander soortgelijk instrument”. Als voorbeeld kunnen genoemd worden: de Balcontactkaart en kredietkaarten (vb. VISA, Mastercard)
 - c. het onderscheid tussen een doorlopende opdracht en een domiciliëring bestaat erin dat een doorlopende opdracht de instructie inhoudt van de betaler om periodiek een vast bedrag over te maken aan de begunstigde (vb. om de huur te betalen). Een domiciliëring wordt gebruikt voor de periodieke betaling van bedragen die voor elke facturatieperiode verschillend zijn (vb. telefoonrekening). Het is de begunstigde die de factuur (via zijn eigen betalingsdienstaanbieder) bezorgt aan de betalingsdienstaanbieder die door de betaler vooraf gemachtigd is om facturen die door die schuldeiser worden aangeboden te betalen¹².
4. de mogelijkheid bieden transacties uit te voeren waarbij de instemming van de betaler met een betalingstransactie wordt doorgegeven met behulp van een telecommunicatie-, digitaal- of informatica-instrument en de betaling rechtstreeks geschiedt aan de beheerder van de telecommunicatiediensten, het informaticasysteem of het netwerk, die louter optreedt als tussenpersoon tussen de betalingsdienstgebruiker en de persoon

¹¹ Zie artikel 2, 13° voor een definitie van domiciliëring.

¹² Zie hierover: M. BRINDLE en R. COX, *The Law of Bank Payments*, London, Sweet & Maxwell, 60.

die de goederen levert of de diensten verricht (vb. aankoop van beltonen of sportuitslagen, op voorwaarde dat deze diensten worden ontvangen van een andere dienstenaanbieder dan de telecommunicatie-, IT- of netwerkexploitant)¹³.

De wet vindt slechts toepassing indien de betalingsdienst wordt uitgevoerd in euro of in de munt van een andere lidstaat buiten de eurozone (art. 3 §2). De wet betalingsdiensten kan derhalve niet gehanteerd worden indien de betaling in US dollar of Japanse Yen luidt, hetgeen te maken heeft met de wijze waarop dergelijke betalingen moeten worden verwerkt¹⁴. Op deze regel bestaat evenwel een belangrijke uitzondering. De artikelen 36 en 37 die de aansprakelijkheid regelen in geval van bedrieglijk gebruik van het instrument gelden evenzeer voor transacties in een andere munt (bv. wanneer een Belgische kaarthouder zijn kaart in de VS verliest en daar USD aan een automatisch loket wordt afgehaald).

6. Bij de omschrijving van een aantal van de hierboven genoemde definities wordt verwezen naar de notie “betalingstransactie”. Deze wordt gedefinieerd als een door de betaler of de begunstigde geïnitieerde handeling, waarbij geldmiddelen (chartaal geld, giraal geld of elektronisch geld) worden gedeponeerd, overgemaakt of opgenomen, ongeacht of er onderliggende verplichtingen bestaan tussen de betaler en de begunstigde (art. 2, 6°). We kunnen hier volstaan met een verwijzing naar de hierboven genoemde voorbeelden en de vaststelling dat de onderliggende verhouding die aanleiding geeft tot de overmaking van geen enkel belang is.

7. Rest nog de omschrijving van de “betaalrekening”. Volgens artikel 2, 8° gaat het om een op naam van één of meer betalingsdienstgebruikers aangehouden rekening die voor de uitvoering van betalingstransacties wordt gebruikt. Bedoeld wordt de zichtrekening en niet de spaarrekening in de zin van artikel 2 van het koninklijk besluit van 27 augustus 1993 tot uitvoering van het wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, hoewel ook de spaarrekening toelaat bepaalde betalingstransacties te verrichten (storten van gelden op de spaarrekening, rechtstreeks overschrijven van gelden op de spaarrekening). Dat het de bedoeling was met de definitie enkel te verwijzen naar de zichtrekening kan ook blijken uit de voorbereidende werken¹⁵ en artikel 17 van de wet dat handelt over de beëindiging van de betaalrekening en bepaalt dat de regeling die geldt voor de betaalrekening ook geldt voor de spaarrekening. Deze laatste toevoeging zou niet noodzakelijk zijn indien de notie “betaalrekening” reeds de spaarrekening omvat.

8. Benadrukt moet verder worden dat de wet geen beperking bevat met betrekking tot het bedrag van de betalingstransactie. Op dit punt onderscheidt de wet betalingsdiensten zich van de wet grensoverschrijdende geldoverschrijvingen waarvan het toepassingsgebied beperkt is tot overschrijvingen die 50.000 euro niet overschrijden. De afschaffing van deze limiet heeft belangrijke implicaties, in het bijzonder omdat er bij foutieve uitvoering van een betalingstransactie geen aansprakelijkheidsbeperking meer is (infra).

9. Artikel 4 sluit een hele boel betalingstransacties uit van het toepassingsgebied van de wet. Het gaat om een limitatieve opsomming. Bij wijze van voorbeeld vermelden we de betalingen

¹³ Worden ook nog als betalingsdiensten beschouwd: de mogelijkheid bieden betalingstransacties uit te voeren waarbij de geldmiddelen zijn gedekt door een kredietovereenkomst die aan de betalingsdienstgebruiker wordt verstrekt (vb. via kredietkaart of kredietlijn verbonden aan een betaalrekening); de uitgifte van en / of aanvaarding van betaalinstrumenten en geldtransfers.

¹⁴ Een betaling in USD vereist de tussenkomst van een Amerikaanse bank (correspondent bank).

¹⁵ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p.14.

die uitsluitend geschieden in contanten, geldwisseltransacties (uitwisseling van contanten waarbij de geldmiddelen niet op een betaalrekening worden geplaatst, bijvoorbeeld omwisseling van 100 euro tegen 140 USD bij een wisselkantoor waar men geen rekening aanhoudt), papieren cheques, papieren wisselbrieven, papieren reischeques, papieren diensten- en maaltijdcheques, en diensten gebaseerd op betaalinstrumenten die kunnen worden gebruikt om, louter in de door de uitgevende instelling gebruikte bedrijfsgebouwen of uit hoofde van een handelsovereenkomst met de uitgevende instelling, hetzij binnen een beperkt netwerk van dienstverleners, hetzij voor een beperkte reeks goederen en diensten, goederen en diensten te verkrijgen, en waarbij deze betaalinstrumenten niet - rechtstreeks of onrechtstreeks - verbonden zijn aan een kredietovereenkomst, of ingeval het een betaalinstrument betreft waarop elektronisch geld kan worden op- of ontladen, er aan de hand van dit instrument geen rechtstreekse toegang mogelijk is tot een betaalrekening die gehanteerd wordt voor het op- of ontladen.

Onder deze laatste uitzondering vallen bijvoorbeeld tankkaarten die enkel bij een bepaalde tankstationketen gebruikt kunnen worden en winkelkaarten die enkel in een bepaalde winkel of winkelketen gebruikt kunnen worden. De voorbereidende werken en de diensten van de Europese Commissie vermelden als voorbeeld verder elektronische maaltijdcheques¹⁶, doch deze uitzondering vloeit naar mijn overtuiging niet voort uit de wettekst. Men kan immers moeilijk van een beperkt netwerk van dienstverleners spreken, wanneer men vaststelt dat maaltijdcheques op heel veel plaatsen gebruikt kunnen worden om betalingen te verrichten. In feite komt het erop neer dat de wetgever de uitgever van elektronische maaltijdcheques heeft willen vrijstellen van de wet maar een gebrekkige definitie heeft gemaakt die niet toelaat hen uit te sluiten.

Afdeling III. Territoriaal toepassingsgebied

10. Artikel 3 van de wet bepaalt dat de wet maar van toepassing is op betalingsdiensten voor zover de betalingsdiensten in België te koop worden aangeboden en voor zover zowel de betalingsdienstaanbieder van de betaler als de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde, of de enige bij de betalingstransactie betrokken betalingsdienstaanbieder in de Europese Economisch Ruimte gevestigd zijn.

Vooreerst valt op dat het niet noodzakelijk is dat de betalingsdienstaanbieder van de betaler en de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde in een verschillende lidstaat van de EER gevestigd zijn. De wet betalingsdiensten onderscheidt zich op dit punt van de wet grensoverschrijdende geldoverschrijvingen die vereiste dat de instelling van de opdrachtgever en de instelling van de begunstigde gevestigd zijn in een verschillende lidstaat van de Europese Economische Ruimte¹⁷. Deze vaststelling is vooral van belang met betrekking tot de regelen inzake de uitvoeringstermijn en de foutieve uitvoering van betalingstransacties, waarvoor bij toepassing van de opgeheven wetgeving een onderscheid diende te worden gemaakt tussen binnenlandse en grensoverschrijdende (EER) overschrijvingen (tot 50.000 euro). Dit onderscheid, samen met het onderscheid tussen schriftelijk en elektronisch geïnitieerde overschrijvingsopdrachten, verdwijnt. Uit deze vaststelling mag men echter niet afleiden dat alle overschrijvingen nu beheerst worden door dezelfde regelen. De Belgische wet betalingsdiensten vindt in principe immers geen toepassing indien de betalingsdienstaanbieder van de betaler of de begunstigde buiten de EER is gevestigd. Meer

¹⁶ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p. 28.

¹⁷ R. STEENNOT, *Elektronisch Betalingsverkeer. Een toepassing van de klassieke principes*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 444-445.

concreet zullen de regelen inzake de uitvoeringstermijn en de foutieve uitvoering niet van toepassing zijn indien een Belgische betaler een som overmaakt aan een begunstigde die zijn rekening in de Verenigde Staten of Japan heeft. Voor deze opdrachten blijft het gemeenrechtelijk regime van toepassing. Bovendien kan de toepassing van bepaalde regelen worden wegbedongen indien de betalingsdienstgebruiker geen consument is (infra).

11. De tweede vereiste bestaat erin dat de betalingsdienst in België te koop moet worden aangeboden. De vraag rijst wat hieronder begrepen moet worden. Wat consumenten betreft kan best aansluiting gezocht worden bij artikel 6 Rome I – Verordening dat inhoudt dat bij afwezigheid van een rechtskeuze¹⁸ de Belgische wet toepassing vindt indien de betalingsdienstaanbieder zijn activiteit in België ontplooit of zijn activiteiten, via om het even welk middel naar België richt¹⁹. Meer concreet houdt dit in dat de Belgische wet toepassing vindt indien een consument een overeenkomst sluit met een buitenlandse betalingsdienstaanbieder die zijn diensten in België aanbiedt via een agentschap of kantoor, alsook wanneer de consument de overeenkomst zou sluiten via de website van de buitenlandse betalingsdienstaanbieder²⁰. De voorbereidende werken²¹ verwijzen daarbij naar een website met een .be adres, doch het is geenszins een vereiste dat de website een .be adres heeft.

Indien de betalingsdienstgebruiker geen consument is, ligt de interpretatie van deze voorwaarde minder voor de hand. In de voorbereidende werken wordt het onderscheid tussen consumenten en professionele gebruikers niet gemaakt, waaruit men zou kunnen concluderen dat de bepalingen van de Belgische wet van toepassing zijn, zodra een buitenlandse betalingsdienstverlener zijn activiteit op het Belgische grondgebied richt. Dit laatste lijkt ons echter, in het geval waarin de overeenkomst via het Internet tot stand komt, als benadering in strijd te zijn met het herkomstlandbeginsel uit de regelgeving betreffende de elektronische handel²². Dit houdt immers in dat een dienstverlener enkel moet voldoen aan de regelen die vervat liggen in de lidstaat waarin hij gevestigd is. Hoewel de Richtlijn gebaseerd is op het principe van maximale harmonisatie is de vraag wel degelijk nog van belang aangezien de richtlijn op bepaalde punten aan de lidstaten nog de keuze biedt tussen verschillende opties. Beter ware het geweest niet te vereisen dat de betalingsdienst in België te koop wordt aangeboden en de klassieke regelen van internationaal privaatrecht te hanteren. Dit zou in principe ertoe leiden dat in de verhouding tot professionele betalingsdienstgebruikers het recht van het land van de betalingsdienstaanbieder toepassing zou vinden, hetzij als gekozen wet, hetzij als het recht van het land waar de betalingsdienstaanbieder zijn vestiging heeft.

¹⁸ Indien een rechtskeuze is gemaakt kan deze geen afbreuk doen aan de toepassing van de dwingende bepalingen van de Belgische wet (indien aan de genoemde voorwaarden is voldaan).

¹⁹ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p. 24.

²⁰ J. DE MEYER, "Consumenten zonder grenzen: Nieuwe regels in de Rome I-Verordening, *NjW* 2010, 4-5; A. CRUCQUENAIRE, "Le Règlement européen sur la loi applicable aux obligations contractuelles (Rome I) dans le contexte du commerce électronique", *DAOR* 2008, 324-325; K. A. LOPEZ-TARRUELLA MARTINEZ, "International consumer contracts in the new Rome I Regulation: how much does the regulation change?", *REDC* 2007-2008, 354; S. FRANCO, "Le Règlement "Rome I" sur la loi applicable aux obligations contractuelles – De quelques changements...", *Journal du Droit International* 2009, nr. 46. Zie ook: K. BROECKX en B. DE GROOTE, "Grensoverschrijdend contracteren en procederen in een virtuele wereld", in *Privaatrecht in de reële en virtuele wereld*, Kluwer, 2002, 621.

²¹ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p. 24.

²² Bij consumentenovereenkomsten stelt dit probleem zich niet omdat het herkomstlandbeginsel niet geldt voor contractuele verplichtingen betreffende consumentenovereenkomsten.

12. Het vereiste dat de betalingsdienstaanbieder van de betaler en de begunstigde gevestigd moeten zijn in een lidstaat van de EER kent enkele uitzonderingen. De artikelen 36 en 37 van de wet die de aansprakelijkheid in geval van bedrieglijk gebruik van het instrument regelen vinden toepassing zodra de betalingsdienstaanbieder van de betaler in België is gevestigd. Het is geheel logisch dat de Belgische betaler zich kan beroepen op de Belgische wet indien hij in het buitenland (eender waar ter wereld) het slachtoffer wordt van diefstal of verlies van zijn instrument.

De artikelen 48 en 61 van de wet die respectievelijk betrekking hebben op de valutadatum en de burgerlijke sancties vinden toepassing zodra de betalingsdienstaanbieder van hetzij de betaler, hetzij de begunstigde in België gevestigd zijn.

Afdeling IV. Besluit betreffende het toepassingsgebied

13. De nieuwe wet betalingsdiensten heeft algemeen genomen een ruimer toepassingsgebied dan de vroegere wetgeving, onder meer omdat de toepassing ervan niet beperkt is tot betalingstransacties beneden 50.000 euro en omdat ook schriftelijk geïnitieerde binnenlandse betalingstransacties onder het toepassingsgebied ressorteren. Een ruimer toepassingsgebied resulteert in een ruimere bescherming van de betalingsdienstgebruiker, aangezien de regelen die de wet bevat voor de betalingsdienstgebruiker - en in het bijzonder de betaler - meer garanties bieden dan het gemeen recht. We benadrukken nogmaals dat dit hoofdstuk enkel het algemeen toepassingsgebied schetst en dat de toepassing van bepaalde regelen onderworpen kan zijn aan bijzondere toepassingsvoorwaarden (vb. betreffende uitvoeringstermijn).

Hoofdstuk II. Informatieverplichtingen

14. De wet betalingsdiensten bevat een uitgebreid aantal regelen betreffende de informatie die aan een betalingsdienstgebruiker moet worden verstrekt. De uitgebreide informatieverplichtingen kaderen in de politiek van de Europese wetgever om consumenten beter te informeren omtrent de diensten die hij verwerft. De informatieverplichtingen die in de wet betalingsdiensten werden opgenomen, doen bovendien geen afbreuk aan de toepassing van informatieverplichtingen die vervat liggen in andere wetgeving (art. 5, lid2). Men kan hierbij bijvoorbeeld denken aan de informatieverplichtingen die resulteren uit de wetgeving betreffende consumentenkrediet (indien de uitvoering van betalingstransacties geschiedt in het kader van een kredietovereenkomst die onder de toepassing van die wetgeving ressorteert). Daarnaast bevat de regeling inzake overeenkomsten op afstand betreffend financiële diensten, die vervat ligt in de wet handelspraktijken, een uitgebreide lijst van informatieplichten (art. 83ter en *quinquies* WHPC), die toepassing zouden kunnen vinden indien contracten betreffende betalingstransacties op afstand worden gesloten met een consument. Ter zake dient evenwel rekening te worden gehouden met artikel 24 van de wet betalingsdiensten dat stelt dat bepaalde regelen uit de wet betalingsdiensten betreffende informatieverplichtingen, bepaalde (doch zeker niet alle informatieverplichtingen)²³ betreffende overeenkomsten op afstand vervangen. Met andere woorden, voor bepaalde informatieplichten is de wet betalingsdiensten de *lex specialis*, voor andere geldt er een complementaire toepassing.

In deze bijdrage zullen we vooral aandacht besteden aan de tijdstippen en de wijze waarop de informatie verstrekt moet worden. Een onderscheid moet gemaakt worden tussen

²³ Het gaat om een aantal informatieverplichtingen uit artikel 83ter WHPC.

informatieverplichtingen die gelden in het kader van zogenaamde raamcontracten en informatieverplichtingen die gelden bij eenmalige betalingstransacties, die niet gesitueerd moeten worden in een raamcontract. Raamcontracten zijn bijvoorbeeld rekeningovereenkomsten die betalingstransacties toelaten, Bancontact-reglementen, reglementen betreffende Internet-bankieren... Eenmalige betalingstransacties zijn bijvoorbeeld eenmalige betalingsopdrachten waarbij een geldsom aan een begunstigde wordt overgemaakt (vb. money remittances). Het spreekt voor zich dat de meeste betalingstransacties geschieden binnen het kader van een raamcontract. De regelen die gelden bij eenmalige betalingstransacties vinden enkel toepassing op eenmalige betalingstransacties die niet onder een raamcontract vallen (art. 6).

Voorafgaand wordt nog in herinnering gebracht dat de partijen kunnen overeenkomen dat de bepalingen betreffende de informatieverplichtingen geheel of gedeeltelijk niet van toepassing zijn indien de betalingsdienstgebruiker geen consument is (art. 27). Wat de precontractuele informatieplichten betreft, betekent dit dat voorafgaand aan de totstandkoming van de overeenkomst een afzonderlijke overeenkomst moet worden gesloten die inhoudt dat de betalingsdienstaanbieder wordt vrijgesteld van de precontractuele informatieverplichtingen. Het bewijs van dergelijke overeenkomst kan geleverd worden, hetzij aan de hand van een afzonderlijk document, hetzij aan de hand van een vermelding in het raamcontract dat de professionele betalingsdienstgebruiker *voorafgaand aan de totstandkoming van de overeenkomst* heeft verzaakt aan het ontvangen van de in de wet betalingsdiensten bepaalde informatie.

Afdeling I. Informatieverplichtingen bij eenmalige betalingstransacties

§1 Voorafgaande informatie

15. Wanneer een betalingsopdracht voor een eenmalige betalingstransactie wordt doorgegeven via een onder een raamcontract vallend betaalinstrument, is de betalingsdienstaanbieder niet verplicht informatie te verstrekken of beschikbaar te stellen die reeds uit hoofde van een raamcontract met een *andere* betalingsdienstaanbieder aan de betalingsdienstgebruiker is verstrekt of volgens het raamcontract zal worden verstrekt (art. 7).

16. De in artikel 9 van de wet bepaalde informatie moet ter beschikking gesteld worden van de betalingsdienstgebruiker vooraleer deze gebonden is door een contract of aanbod betreffende een eenmalige betalingstransactie, dit op een voor de betalingsdienstgebruiker gemakkelijk toegankelijke wijze. Het vereiste dat de informatie *ter beschikking gesteld* moet worden, impliceert dat het volstaat dat de informatie toegankelijk is²⁴. Meer concreet volstaat het dat de informatie in het kantoor op een duidelijk zichtbare plaats wordt geafficheerd of mondeling wordt verstrekt. De informatie moet derhalve niet spontaan worden medegedeeld. Het is maar indien de betalingsdienstgebruiker vraagt dat de informatie hem wordt verstrekt op papier of op een duurzame drager²⁵ dat de informatie daadwerkelijk overhandigd of

²⁴ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p. 35.

²⁵ Een duurzame drager is ieder hulpmiddel dat de betalingsdienstgebruiker in staat stelt om persoonlijk aan hem gerichte informatie op te slaan op een wijze die deze informatie gemakkelijk toegankelijk maakt voor toekomstig gebruik gedurende een periode die is afgestemd op het doel waarvoor de informatie kan dienen, en die een ongewijzigde reproductie van de opgeslagen informatie mogelijk maakt (art. 2, 22°). Het gaat bijvoorbeeld om een dvd of CD, alsook over een e-mail: J. STUYCK, *Handelspraktijken, in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Mechelen, Kluwer - Story, 2003, 432. Anders: E. TERRY, "Artikel 79 WHPC", in *Artikelsgewijze Commentaar Handels- en Economisch Recht*, Kluwer, losbl.

toegezonden moet worden²⁶. Er mogen hier geen bijkomende kosten worden voor aangerekend (art. 25 §1).

De informatie moet ter beschikking gesteld worden vooraleer de consument verbonden is, hetzij door de overeenkomst – dit is in het geval waarin de consument het aanbod van de betalingsdienstaanbieder tot uitvoering van een betalingstransactie aanvaardt – of door het aanbod dat hij zelf verricht – in het geval waarin het de consument is die juridisch gezien het aanbod doet²⁷. De doelstelling van deze informatieverplichting bestaat erin om de consument een geïnformeerde beslissing te laten nemen. Vandaar dat ook wordt vereist dat de informatie in gemakkelijk te begrijpen bewoordingen wordt gegeven en in een duidelijke en bevattelijke taal wordt verstrekt. Het criterium dat daarbij gehanteerd moet worden is dat van een gemiddeld betalingsdienstgebruiker. Nagegaan moet worden of een doorsnee betalingsdienstgebruiker met een gemiddeld onderscheidingsvermogen de informatie kon begrijpen.

In principe moet de informatie gegeven worden in de taal of de talen van het taalgebied waar de betalingsdienst wordt aangeboden. De partijen kunnen evenwel overeenkomen dat de informatie in een andere taal wordt gegeven. Vooreerst rijst de vraag waar de betalingsdienst wordt aangeboden. Uiteraard gaat het niet om de plaats waar het betalingsinstrument kan worden gebruikt, aangezien vele betaalinstrumenten overal ter wereld gehanteerd kunnen worden. In de reële wereld, zal men, gelet op de ratio van deze bepaling, moeten kijken naar de plaats waar het kantoor is gevestigd waar de opdracht tot de betalingstransacties wordt gegeven en de betaalrekening wordt aangehouden. In de virtuele wereld kan dit criterium niet worden gehanteerd en lijkt men veeleer te moeten nagaan waar de betalingsdienstgebruiker zijn gewone verblijfplaats heeft. Dit ligt ook in lijn met de bijzondere verwijzingsregel inzake consumentenovereenkomsten. Andersluidende overeenkomsten, waarbij de partijen afspreken een andere taal te gebruiken zijn mogelijk volgens de wet, maar de afwijkende overeenkomst moet naar mijn overtuiging dan wel gesloten worden in een taal die redelijkerwijze begrijpbaar is voor de consument.

17. Bij toepassing van artikel 9 dient onder meer volgende informatie verstrekt te worden: gedetailleerde informatie of de unieke identicator die door de betalingsdienstgebruiker moet worden verstrekt voor een correcte uitvoering van een betalingsopdracht, de maximale uitvoeringstermijn voor de aangeboden betalingsdienst en alle kosten die door de betalingsdienstgebruiker aan zijn betalingsdienstaanbieder verschuldigd zijn en, desgevallend, de uitsplitsing van de bedragen van eventuele kosten. Twee punten verdienen bijzondere aandacht. Vooreerst, de betalingsdienstaanbieder is niet volledig vrij om de uitvoeringstermijn te bepalen. De wet bepaalt immers binnen welke termijn betalingstransacties moeten worden uitgevoerd. Ten tweede rijst de vraag wat bedoeld wordt met de unieke identicator. De unieke identicator wordt omschreven als de door de betalingsdienstaanbieder aan de betalingsdienstgebruiker opgegeven combinatie van letters, nummers of symbolen, door laatstgenoemde te verstrekken om voor een betalingstransactie de andere betrokken betalingsdienstgebruiker en/of zijn betaalrekening ondubbelzinnig te identificeren (art. 2,

²⁶ De betalingsdienstaanbieder kan deze informatieverplichtingen ook nakomen door een exemplaar van het ontwerpcontract betreffende de eenmalige betalingstransactie te verstrekken, voor zover de in artikel 9 bepaalde informatie dan in dat ontwerpcontract is opgenomen (art. 8 §3).

²⁷ Een bijzondere regeling geldt indien de gehanteerde techniek voor communicatie op afstand niet toelaat de informatie vooraf te verstrekken, in welk geval zij onmiddellijk na de uitvoering van de betalingstransactie moet gegeven worden (art. 8 §1). Men kan hierbij vooral denken aan de onmogelijkheid om informatie op papier te verstrekken indien de betalingsopdracht via de telefoon wordt gegeven.

12°). Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het rekeningnummer of het internationaal bankrekeningnummer (IBAN). De informatie omtrent een correct IBAN is belangrijk omdat betalingsdienstaanbieders bij toepassing van de nieuwe wet niet de verplichting hebben om te vergelijken of het rekeningnummer of IBAN enerzijds en de naam van de begunstigde anderzijds naar dezelfde persoon verwijzen (infra nr. 79).

§2 Informatie na betalingsopdracht en na uitvoering van de betalingstransactie

18. Artikel 10 van de wet bepaalt welke informatie de betalingsdienstaanbieder van de betaler onmiddellijk na de ontvangst van de betalingsopdracht aan de betaler moet verstrekken of ter beschikking stellen. Het gaat onder meer over het bedrag van de betalingsopdracht en de datum van ontvangst ervan. Artikel 11 van de wet bepaalt welke informatie de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde aan de begunstigde moet verstrekken of ter beschikking stellen onmiddellijk na de uitvoering van de betalingstransactie. Het gaat onder meer om het bedrag van de transactie en de valutadatum voor de creditering.

In beide gevallen spreekt de wet over ter beschikking stellen of verstrekken van de informatie in de zin van artikel 8 §1. Bedoeld wordt daarmee dat het volstaat dat de informatie ter beschikking wordt gesteld, tenzij wanneer de betaler, respectievelijk de begunstigde erom verzoekt dat de informatie wordt verstrekt op papier of op een duurzame drager.

Afdeling II. Informatieverplichtingen bij raamcontracten

19. In geval een raamovereenkomst wordt afgesloten dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de informatieverplichtingen die gelden voorafgaand aan het sluiten van het raamcontract en de informatieverplichtingen die gelden voor en na de uitvoering van betalingstransacties.

§1 Voorafgaand aan het raamcontract

21. Artikel 13 en 14 bepalen welke informatie verstrekt moet worden te gelegener tijd voordat de betalingsdienstgebruiker door een raamcontract of aanbod gebonden is. De informatie moet steeds op papier of op een duurzame drager verstrekt worden in gemakkelijk te begrijpen bewoordingen, in een bevattelijke vorm en in de taal van het taalgebied waar de betalingsdiensten worden aangeboden (of in een andere taal die tussen de partijen is overeengekomen).

Vergelijkt men de informatieverplichting voorafgaand aan het sluiten van een raamcontract met deze voorafgaand aan de uitvoering van een eenmalige betalingstransactie, dan merkt men dat de wijze waarop de informatie verstrekt moet worden verschilt. Het volstaat niet de informatie ergens ter beschikking te stellen of mondeling te verstrekken. De informatie moet spontaan, i.e. zonder dat de betalingsdienstgebruiker daar om vraagt, door de betalingsdienstgebruiker medegedeeld worden op papier of op duurzame drager²⁸.

22. Ook de inhoud van de informatie verschilt grondig. De informatie betreft:

- de betalingsdienstaanbieder (identiteitsgegevens en gegevens betreffende toezichthoudende autoriteit);

²⁸ Vgl. L. ROLIN JACQUEMYS en T. VERBIEST, "L'offre de services et produits financiers sur internet", *TBH* 2000, 82.

- het gebruik van de betalingsdienst (vb. belangrijkste kenmerken, gebruiksmogelijkheden, unieke identifier die verstrekt moet worden op de betaalopdracht correct te kunnen uitvoeren, maximale uitvoeringstermijn);
- de kosten, rentevoeten en wisselkoersen;
- de communicatie (vb. aangaande technische vereisten van de te gebruiken apparatuur; wijze waarop en frequentie waarmee informatie ter beschikking wordt gesteld);
- de beschermende en corrigerende maatregelen (vb. beschrijving van de risico's op bedrieglijk gebruik van het instrument en de maatregelen die genomen kunnen worden om misbruiken te vermijden, draagwijdte van de aansprakelijkheid van de betaler in geval van bedrieglijk gebruik van het instrument);
- de wijziging en opzegging van de overeenkomst (vb. looptijd van het raamcontract en opzegmogelijkheden);
- de rechtsmiddelen (bepaling van het toepasselijk recht²⁹ en het bevoegde rechtscollege en vermelding van de klachten- en buitengerechtelijke beroepsprocedures).

De bedoeling van deze informatieverplichtingen is dat de consument goed op de hoogte zou zijn van zijn rechten en plichten. De vraag rijst of men niet beter een onderscheid had gemaakt tussen essentiële informatie en andere minder essentiële informatie. De gemiddelde consument zal immers niet geneigd zijn al deze informatie door te nemen. Nochtans zijn bepaalde elementen van bijzonder groot belang. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de vermelding van het belang van de unieke identifier. Het is van het grootste belang voor betalers om bijvoorbeeld te weten dat overschrijvingsopdrachten door een betalingsdienstaanbieder uitsluitend worden uitgevoerd op grond van het (internationaal) bankrekeningnummer en dat niet zal worden nagegaan dat rekeningnummer en naam van de begunstigde naar dezelfde persoon verwijzen. Ook de bepalingen betreffende de rechten en plichten in geval van frauduleus gebruik van een betaalinstrument zijn van het grootste belang. Ik denk dat het beter ware geweest dergelijke belangrijke informatie afzonderlijk ter beschikking te stellen van de consument. Deze essentiële informatie zal immers verscholen zitten tussen vele andere informatie-elementen, waardoor de meeste consumenten er geen kennis zullen van nemen.

23. Ook gedurende de contractuele looptijd heeft de betalingsdienstgebruiker het recht om de contractuele voorwaarden van het raamcontract en de in artikel 14 van de wet bedoelde informatie op papier of op een duurzame drager te vragen (art. 15).

§2 Informatie voor de uitvoering van een betalingstransactie

24. Voorafgaandelijk aan de uitvoering van een betalingstransactie die wordt verricht in het kader van een raamcontract, dient de betalingsdienstaanbieder, *op verzoek van de betaler*, duidelijke informatie te verstrekken over de maximale uitvoeringstermijn en de door de betaler verschuldigde kosten en desgevallend de uitsplitsing van de bedragen van deze kosten (art. 18). Deze informatieverplichting geldt enkel indien de betaler er specifiek om verzoekt deze informatie te ontvangen. De informatie kan verstrekt worden op gelijk welke wijze.

²⁹ Dit betreft eigenlijk geen rechtsmiddel.

Wat de bewijslast betreft, is het aan de betaler te bewijzen dat hij om de informatie heeft verzocht. Eens dit bewijs is geleverd, is het aan de betalingsdienstaanbieder te bewijzen dat de informatie werd verstrekt.

§3 Informatie na de uitvoering van een betalingstransactie

25. Wat de informatie betreft, die verstrekt moet worden na de uitvoering van een betalingstransactie moet een onderscheid gemaakt worden tussen de informatieverplichting in hoofde van de betalingsdienstaanbieder van de betaler (art. 19) en de informatieverplichting in hoofde van de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde (art. 20). In beide gevallen gaat het om informatie die de betaler, respectievelijk de begunstigde moet toelaten uit te maken over welke betalingstransactie het gaat, het bedrag van de transactie, de kosten en de valutadatum van de verrichting. De betrokken informatie moet in beginsel onverwijld worden verstrekt, maar het raamcontract kan de periodiciteit bepalen waarmee de informatie moet worden verstrekt (vb. wekelijks). In ieder geval moet de betrokken informatie eenmaal per maand worden verstrekt of ter beschikking gesteld.

Het raamcontract bepaalt ook op welke wijze deze informatie ter beschikking wordt gesteld. De partijen kunnen vrij overeenkomen maar de gekozen techniek moet de mogelijkheid bieden om de informatie ongewijzigd op te slaan en te reproduceren, zodat de betaler / begunstigde hun uitgaven (lees ook: ontvangsten) op een redelijke manier kunnen bijhouden. De vaststelling dat het raamcontract kan bepalen op welke wijze de informatie ter beschikking wordt gesteld maakt duidelijk dat het niet noodzakelijk is dat de informatie op papier of een duurzame drager minstens maandelijks wordt toegezonden. Aan het vereiste van een terbeschikkingstelling is immers voldaan indien de informatie kan worden geraadpleegd (vb. via internet of via de mogelijkheid om zijn uittreksels te printen).

§4 Bijzondere regelen voor betaalinstrument voor de betaling van kleine bedragen

26. Voor bepaalde betaalinstrumenten, i.e. betaalinstrumenten die enkel gebruikt worden voor de betaling van kleine bedragen en voor betaalinstrumenten die elektronisch geld bevatten gelden afwijkende informatieplichten. Het soepelere regime, dat in wezen inhoudt dat minder informatie moet worden verstrekt, geldt enkel voor betaalinstrumenten die uitsluitend kunnen worden gebruikt voor betalingstransacties van 30 euro, betaalinstrumenten die een uitgavenlimiet hebben van 150 euro en betaalinstrumenten waarop maximaal een bedrag van 150 euro kan worden opgeslagen (art. 21). In België kan daarbij vooral gedacht worden aan de protonkaart.

Afdeling III. Wijziging van de voorwaarden en opzegging van het raamcontract

27. Artikel 16 van de wet betalingsdiensten regelt de wijze waarop wijzigingen kunnen worden aangebracht aan het raamcontract dat de betalingstransacties beheerst. Meer concreet zal de betalingsdienstaanbieder die het raamcontract wil wijzigen of wijzigingen wil aanbrengen met betrekking tot de bij toepassing van artikel 14 van de wet verstrekte informatie (supra nr. 22) twee maanden voorafgaand aan de inwerkingtreding van de beoogde wijziging de betalingsdienstgebruiker op papier of op een duurzame drager van de wijziging op de hoogte moeten brengen. De betalingsdienstaanbieder moet daarbij geïnformeerd worden over het feit dat hij geacht wordt de wijziging te hebben aanvaard indien hij de betalingsdienstaanbieder niet voor de voorgestelde datum van inwerkingtreding van die wijziging ervan in kennis heeft gesteld dat hij de wijzigingen verwerpt. De weigering de

gewijzigde voorwaarden te aanvaarden blijft echter niet zonder gevolg, in die zin dat de betalingsdienstaanbieder in een dergelijk geval verplicht zal zijn de overeenkomst te beëindigen. De betalingsdienstaanbieder moet de betalingsdienstgebruiker er in dit kader wel op wijzen dat de uitoefening van het recht de overeenkomst te beëindigen kosteloos kan geschieden (art. 16 §1)³⁰.

28. Wat de beëindiging van de raamovereenkomst betreft, moet een onderscheid gemaakt worden tussen de beëindiging van de overeenkomst door de betalingsdienstgebruiker en de beëindiging door de betalingsdienstaanbieder. Bij toepassing van artikel 17 van de wet kan de *betalingsdienstgebruiker* het raamcontract te allen tijde kosteloos opzeggen met onmiddellijke ingang, tenzij een opzegtermijn van maximaal één maand werd overeengekomen. Er mogen derhalve voor de beëindiging van de overeenkomst zelf geen kosten worden aangerekend. De *betalingsdienstaanbieder* kan een voor onbepaalde duur gesloten raamcontract opzeggen, mits inachtneming van een opzegtermijn van ten minste twee maanden en indien deze mogelijkheid in het raamcontract is voorzien.

29. Artikel 17 §2 bevat ook een regeling betreffende de kosten die de betalingsdienstgebruiker verschuldigd is voor de diensten die krachtens de beëindigde overeenkomst zouden verstrekt worden. Deze regeling vervangt de regeling die vervat lag in de wet van 15 mei 2007 betreffende bepaalde bankdiensten. Meer concreet bepaalt de wet dat op gezette tijden aangerekende kosten voor betalingsdiensten slechts naar evenredigheid verschuldigd zijn door de betalingsdienstgebruiker tot aan het einde van het contract. Indien die kosten vooraf werden betaald, moeten zij naar evenredigheid onverwijld terugbetaald worden vanaf de maand volgend op de datum van de beëindiging. Na het afsluiten van een betaalrekening is de betalingsdienstverlener ertoe gehouden de door de betalingsdienstgebruiker op jaarbasis betaalde beheerskosten voor de betaalrekening terug te betalen naar evenredigheid van het aantal volledige kalendermaanden vanaf de maand volgend op de datum van het afsluiten van de rekening tot het einde van de periode waarvoor de beheerskosten werden betaald. Concreet: indien de consument op 1 januari beheerskosten heeft betaald voor de komende twaalf maanden en op 15 april zijn rekening afsluit, dan dient 8/12 van deze kosten aan de consument te worden terugbetaald³¹.

De betalingsdienstverlener moet in het geval van beëindiging van de raamovereenkomst het positieve saldo, met inbegrip van alle intresten waarop de betalingsdienstgebruiker ingevolge de wettelijke en reglementaire bepalingen en de algemene voorwaarden recht heeft, van de betaalrekening, zonder bijkomende kost aan de betalingsdienstgebruiker uitbetalen hetzij overschrijven op een door de betalingsdienstgebruiker aangegeven betaalrekening van een betalingsdienstverlener.

Deze regeling geldt niet alleen voor zichtrekeningen, doch ook voor spaarrekeningen bedoeld in artikel 2 van het koninklijk besluit van 27 augustus 1993 tot uitvoering van het wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 (art. 17 §3). Zij geldt evenwel niet voor andere rekeningen (vb. termijnrekeningen). Deze vaststelling is logisch aangezien een termijnrekening een overeenkomst van bepaalde duur is.

Afdeling IV. Bewijslast en sanctionering

³⁰ Artikel 16 §2 bevat een bijzondere regeling met betrekking tot de wijziging van de rentevoet of de wisselkoers.

³¹ Zie ook: Verslag namens de Commissie Bedrijfsleven bij het wetsontwerp betreffende bepaalde bankdiensten, *Parl. St. Kamer*, Doc. 51, 2988/003, 3.

30. Tot slot rijst de vraag wie de bewijslast draagt en hoe een schending van de informatieverplichtingen in de privaatrechtelijke verhouding tussen de betalingsdienstgebruiker en de betalingsdienstaanbieder kan worden gesanctioneerd.

31. Bij toepassing van artikel 26 rust de bewijslast op de betalingsdienstaanbieder. Het is dus met andere woorden aan de betalingsdienstaanbieder om te bewijzen dat hij aan de informatieverplichtingen heeft voldaan die bij toepassing van de wet op hem rusten. Wat de voorafgaande informatie betreft zal de betalingsdienstaanbieder de betalingsdienstgebruiker wellicht vragen een clause te ondertekenen (schriftelijk of elektronisch via aanvinken) waarin de betalingsdienstgebruiker aanvaardt de door de wet bepaalde informatie of de algemene voorwaarden te hebben ontvangen of de informatie te hebben geraadpleegd. Aldus wordt bij het sluiten van het raamcontract of bij de opdracht tot het uitvoeren van een eenmalige betalingstransactie vastgesteld dat de betalingsdienstaanbieder aan zijn informatieverplichting heeft voldaan. Dergelijke clauses werden ook voor de inwerkingtreding van de wet betalingsdiensten gebruikt in de banksector. Hoewel zij niet altijd in overeenstemming zijn met de werkelijkheid³², wordt de geldigheid ervan aanvaard³³. Het is aan de betalingsdienstgebruiker om aan te tonen dat hij, ondanks de verklaring de informatie te hebben ontvangen, deze niet heeft verkregen. Hoewel dit bewijs met alle middelen van recht geleverd kan worden, is het bijzonder moeilijk om te bewijzen dat in werkelijkheid de informatie niet werd verstrekt.

32. Wat de privaatrechtelijke sanctionering betreft, dient vooreerst te worden opgemerkt dat de wet zelf in een aantal sancties voorziet. Vooreerst bepaalt artikel 62 van de wet dat het niet informeren van de betalingsdienstgebruiker over de risico's die bestaan inzake het bedrieglijk gebruik van zijn instrument, over de maatregelen die hij kan nemen om frauduleus gebruik te vermijden en over de wijze waarop een kennisgeving van verlies of diefstal moet gebeuren, tot gevolg heeft dat de betaler in geval van frauduleus gebruik van zijn instrument niet aansprakelijk kan worden gesteld voor de frauduleuze transacties (tenzij wanneer hij zelf bedrieglijk zou hebben gehandeld). Deze sanctie is terecht zwaar voor de betalingsdienstaanbieder die de betalingsdienstgebruiker op een gepaste wijze dient te informeren over de risico's verbonden aan het gebruik van een betaalinstrument. Wat opvalt is dat deze informatieplicht niet enkel bestaat tegenover de betaler, doch tevens ten aanzien van de begunstigde. Dit impliceert bijvoorbeeld dat de betalingsdienstaanbieder de begunstigde die betalingen op afstand aanvaardt met een kredietkaart op grond van het kaartnummer, de vervaldatum en de verificatiecode ook duidelijk moet uitleggen welke risico's dit inhoudt. De in artikel 62 bepaalde sanctie kan evenwel enkel worden toegepast in het voordeel van de betaler, gelet op het feit dat artikel 62 enkel de betaler en niet de betalingsdienstgebruiker in het algemeen vrijstelt van aansprakelijkheid.

33. Een andere sanctie waarin de wet voorziet bij de schending van bepaalde informatieverplichtingen bestaat erin dat de betalingsdienstgebruiker de mogelijkheid wordt geboden om de raamovereenkomst zonder kosten of boete op te zeggen (art. 63). De opzegging heeft onmiddellijk gevolg. Ze moet geschieden via een gemotiveerd ter post aangetekend schrijven. Deze sanctie vindt toepassing indien de informatieverplichtingen uit

³² Dit blijkt uit beperkt empirisch onderzoek dat door de auteur en één van zijn studenten vorig jaar werd uitgevoerd.

³³ Antwerpen 12 januari 2006, *Bank Fin. R.* 2006, 87; Brussel 21 november 2003, *Journ. Proc.* 2004, afl. 492, 25; Rb. Gent 27 maart 2001, *R.W.* 2003-2004, 671; Rb. Aarlen 7 september 2000, *DAOR* 2003, afl. 66, 33, noot; Kh. Brussel 29 maart 2004, *T.B.H.* 2006, 79, noot J.P. BUYLE en M. DELIERNEUX.

artikel 14, 2°-6° worden miskend, alsook wanneer de informatie niet voldoet aan de criteria die artikel 13 bepaalt (vb. de informatie wordt niet schriftelijk of op een duurzame drager verstrekt).

34. Bekijkt men deze sancties, dan stelt men vast dat zij toch eerder beperkt zijn. Immers, de betalingsdienstgebruiker die schade lijdt door de miskenning van informatieverplichtingen die niet specifiek worden gesanctioneerd via de vrijstelling van aansprakelijkheid bij frauduleus gebruik van zijn instrument of die schade lijdt die niet vergoed wordt door middel van een opzegging van de overeenkomst, zal zich moeten beroepen op de gemeenrechtelijke sanctioneringsmechanismen³⁴. In het bijzonder zal hij aanspraak maken op een vergoeding van de schade die werd veroorzaakt door de miskenning van de informatieplichten. Het zal echter geen eenvoudige opdracht zijn te bewijzen dat de miskenning van de informatieplichten een welbepaalde schade heeft veroorzaakt.

Hoofdstuk III. Niet-toegestane transacties en aansprakelijkheid

35. De wet betalingsdiensten regelt de aansprakelijkheid van de betalingsdienstgebruiker en de betalingsdienstaanbieder in geval van een niet-toegestane betalingstransactie. Bedoeld wordt daarmee de hypothese waarin een derde frauduleus gebruik maakt van een betaalinstrument. Het belang van de problematiek mag niet worden onderschat. Hoewel het aantal zaken die voor de hoven en rechtbanken worden gebracht eerder beperkt is, blijken er in de praktijk toch heel wat geschillen te bestaan (deze worden vaak voorgelegd aan de ombudsdiensten)³⁵.

In dit hoofdstuk wordt niet enkel aandacht besteed aan de eigenlijke aansprakelijkheidsverdeling, doch tevens aan de rechten en plichten van de betalingsdienstgebruiker en betalingsdienstaanbieder die relevant zijn met het oog op de bepaling van de aansprakelijkheid van de partijen. Vooraf wordt onderzocht wanneer er sprake is van een niet-toegestane transactie.

Afdeling I. Toegestane versus niet-toegestane betalingstransacties

36. Een betalingstransactie wordt als toegestaan aangemerkt indien de betaler heeft ingestemd met de uitvoering ervan (art. 28 §1). In principe wordt voorafgaand aan een betalingstransactie met de betalingsdienstgebruiker ingestemd, doch indien overeengekomen tussen de betaler en de betalingsdienstaanbieder kan de instemming ook na de uitvoering door de betaler worden toegestaan. De instemming om een betalingstransactie of een reeks betalingstransacties (vb. bij doorlopende opdracht) te doen uitvoeren moet verleend worden in de tussen de betaler en de betalingsdienstaanbieder overeengekomen vorm en volgens de overeengekomen procedure (vb. gebruik van een kaart en geheime code, gebruik van een digipass en geheime code, gebruik van een handtekening). Bij gebreke van een dergelijke instemming wordt een betalingstransactie als niet toegestaan aangemerkt (art. 28 §2).

37. In geval van een domiciliëring gelden bijzondere regelen. Een domiciliëring kan maar op een rechtsgeldige wijze tot stand komen indien door de betaler lastgeving wordt verleend aan, naargelang, één of meerdere van de hierna volgende personen: de begunstigde, de

³⁴ Dit wordt uitdrukkelijk bevestigd in artikel 63 van de wet.

³⁵ Met 85 dossiers inzake betaalkaarten was deze categorie goed voor 11,69 % van de dossiers die in het jaar 2008 werden afgesloten door de Bemiddelingsdienst Banken, Krediet, Beleggingen. Zie jaarverslag OMBFIN 20087, beschikbaar op <http://www.ombfin.be/Downloads/JV20008.pdf>

betalingsdienstaanbieder van de begunstigde en/ of de betalingsdienstaanbieder van de betaler. Een exemplaar van de lastgeving dient overhandigd te worden aan de betaler en moet een uitdrukkelijke instemming van de betaler bevatten. De te geven volmacht moet verder uitdrukkelijk verwijzen naar de onderliggende overeenkomst. De onderliggende overeenkomst moet op haar beurt de draagwijdte van de gedomicilieerde schuldvorderingen bepalen m.b.t. de aard, de vervaltermijn en zo mogelijk het juiste bedrag. Tot slot vereist de rechtsgeldige totstandkoming van de domiciliëring dat de betaler voorafgaand in kennis werd gesteld van de onderliggende overeenkomst (art. 29).

Indien het juiste bedrag of de datum van debitering niet bepaald is bij het sluiten van de domiciliëring, moet de begunstigde hiervan kennis geven aan de betaler op de overeengekomen datum binnen een redelijke termijn voorafgaand aan het initiëren van iedere betalingstransactie.

Een domiciliëring en de hiermee verbonden lastgeving kan door elke partij ten allen tijde rechtsgeldig worden opgezegd, door de kennisgeving aan de medecontractant/tegenpartij. De opzegging van de domiciliëring door de betaler is rechtsgeldig, en tegenstelbaar aan al zijn lasthebbers, wanneer de betaler hiervan kennis geeft hetzij aan zijn schuldeiser, hetzij aan zijn betalingsdienstaanbieder indien dit laatste uitdrukkelijk werd overeengekomen.

38. De regelen met betrekking tot niet-toegestane betalingstransacties gelden voor alle betalingstransacties, dus niet enkel voor deze die elektronisch worden geïnitieerd. Deze vaststelling is van belang, in het bijzonder omdat de wet het niet enkel heeft over niet-toegestane betalingstransacties, doch tevens over verloren of gestolen betaalinstrumenten. De term “betaalinstrument” wordt omschreven als elk gepersonaliseerd instrument en/of geheel van procedures, overeengekomen tussen de betalingsdienstgebruiker en betalingsdienstaanbieder, waarvan de betalingsdienstgebruiker gebruik maakt om een betalingsopdracht te initiëren (art. 2, 10°). Volgens de voorbereidende werken gaat het om technische instrumenten (zoals kaarten of mobiele telefoons) en / of een geheel van nazichtprocedures (zoals PIN codes, digipass, login/paswoord enz.) die een betalingsdienstgebruiker kan aanwenden om zijn betalingsdienstaanbieder instructies te geven om een betalingstransactie uit te voeren³⁶. Deze omschrijving is afkomstig uit de lijst Q&A van de Europese Commissie, waarin wordt aangegeven dat schriftelijke overschrijvingsopdrachten geen betaalinstrument vormen³⁷. De regelen betreffende verloren en gestolen betaalinstrumenten gelden, althans indien men deze restrictieve interpretatie van de notie betaalinstrument aanvaardt, niet voor dergelijke vervalste opdrachten. De regelen betreffende niet-toegestane betalingstransacties wel.

Afdeling II. Aansprakelijkheidsverdeling bij frauduleus gebruik

39. In deze afdeling zal onderzocht worden wie aansprakelijk is in geval van een niet-toegestane betalingstransactie. Bij het bepalen van de aansprakelijkheid wordt aandacht besteed aan de rechten en plichten van de betalingsdienstgebruiker en de betalingsdienstaanbieder. Vooraf merken we op dat er in wezen vier verschillende vormen van bedrieglijk gebruik kunnen worden onderscheiden:

1. fraude vanwege de betalingsdienstgebruiker zelf

³⁶ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p. 15.

³⁷ Zie: http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/framework/transposition/faq_en.pdf : Question nr. 34.

2. niet-toegestane betalingstransacties verricht met een nagemaakt instrument
3. niet-toegestane betalingstransacties verricht met een verloren of gestolen betaalinstrument
4. niet-toegestane betalingstransacties verricht zonder dat het instrument werd gestolen of verloren

§1 Fraude vanwege de betaler zelf

40. Wanneer de betaler zelf frauduleus heeft gehandeld spreekt het voor zich dat hij zelf de gevolgen moet dragen van deze betalingstransacties. Dit wordt bevestigd in artikel 37 van de wet. De regel vormt een toepassing van het adagium “*fraus omnia corrumpit*”. Bovendien zal hij strafrechtelijk gesanctioneerd kunnen worden³⁸. Voorbeelden van fraude door de betaler zijn: kennis geven van verlies of diefstal van het instrument en onmiddellijk daarna proberen een geldafhaling te verrichten, zelf aankopen verrichten op het Internet door het kredietkaartnummer en de vervaldatum van de kaart over te maken en vervolgens ontkennen de transactie zelf te hebben toegestaan.

Het is uiteraard de betalingsdienstaanbieder die het bewijs van bedrog of fraude in hoofde van betaler moet aantonen.

§2 Niet- toegestane betalingstransacties met een nagemaakt instrument

41. Bij toepassing van artikel 37 §1 is het de betalingsdienstaanbieder die aansprakelijk is voor transacties die werden verricht met een nagemaakt instrument (vb. gekopieerde betaalkaart). Voorwaarde is wel dat de betaler op het ogenblik van de betwiste transactie in het bezit was van het betaalinstrument. Het lijkt de betaler te zijn die het bewijs moet leveren dat hij in het bezit was van het instrument ten tijde van de betwiste transactie. Indien de betaler het nagemaakte instrument nog in zijn bezit heeft op het ogenblik dat hij de transacties betwist, dan kan naar mijn overtuiging uit dit bezit wel worden afgeleid dat hij ook ten tijde van de betwiste transactie in het bezit was van het betrokken instrument. De betalingsdienstaanbieder kan evenwel het tegenbewijs leveren.

§3 Niet-toegestane betalingstransacties met een verloren of gestolen betaalinstrument

42. Wat transacties betreft met een gestolen of een verloren betaalinstrument moet in wezen een onderscheid gemaakt worden tussen transacties die plaatsvinden voor kennisgeving van verlies of diefstal en transacties die plaats vinden na kennisgeving van verlies of diefstal.

A. Transacties die plaatsvinden na kennisgeving

43. Bij toepassing van artikel 37 §2 is het de betalingsdienstaanbieder die de financiële gevolgen draagt van alle transacties die na kennisgeving hebben plaats gevonden met een verloren of een gestolen betaalinstrument. Hij moet, zodra kennis werd gegeven elk verder

³⁸ Art. 504 Sw. Zie ook: E. ROGER FRANCE, “Transactions électroniques et criminalité informatique: quelle repression?”, in *Aspects juridiques du paiement électronique*, Brussels, Kluwer, 2004, 241-242.

gebruik van het instrument vermijden (art. 32, 4°). Het betreft een resultaatsverbintenis³⁹. De betalingsdienstaanbieder kan enkel aan deze aansprakelijkheid ontsnappen indien hij bewijst dat de betaler zelf bedrieglijk heeft gehandeld. De vaststelling dat de betalingsdienstaanbieder het risico draagt voor transacties na kennisgeving mag niet verwonderen, aangezien hij het best geplaatst is om transacties na kennisgeving te verhinderen⁴⁰.

De aansprakelijkheid van de betalingsdienstaanbieder is, behoudens het geval van bedrog van de betaler zelf, overigens absoluut. Meer concreet kan de betalingsdienstaanbieder niet aan aansprakelijkheid ontkomen door bijvoorbeeld aan te tonen dat het betrokken betaalsysteem niet toelaat om verder gebruik van het instrument na kennisgeving onmiddellijk te vermijden (vb. wanneer een kredietkaart wordt gebruikt zonder elektronische identificatie)⁴¹, of nog door te argumenteren dat de betaler niet tegemoet is gekomen aan zijn contractuele verplichting om bij verlies of diefstal klacht neer te leggen bij de politie⁴².

44. Het is duidelijk dat de kennisgeving een belangrijke rol speelt, enerzijds omdat een kennisgeving de betalingsdienstaanbieder toelaat het instrument te blokkeren, anderzijds omdat zij de betaler vrijstelt van aansprakelijkheid voor transacties die eventueel nog zouden plaatsvinden na de kennisgeving. Het mag dan ook niet verwonderen dat de wet betalingsdiensten een aantal regelen bevat die zowel in hoofde van de betalingsdienstaanbieder als de betaler verplichtingen creëren met betrekking tot de kennisgeving.

Bij toepassing van artikel 31 §1, 2° moet de betalingsdienstgebruiker de betalingsdienstaanbieder, of de door hem aangeduide entiteit (vb. Cardstop) onverwijld in kennis stellen wanneer hij zich rekenschap geeft van het verlies, de diefstal of het wederrechtelijk gebruik van het instrument of van het niet-toegestane gebruik ervan. De betalingsdienstaanbieder moet ervoor zorgen dat er te allen tijde – dit is 24/24 uur en 7/7 dagen - passende middelen beschikbaar zijn om de betalingsdienstgebruiker in staat te stellen een kennisgeving te verrichten. Bovendien moet de betalingsdienstaanbieder de middelen ter beschikking stellen waarmee de betalingsdienstgebruiker kan bewijzen, tot 18 maanden na de kennisgeving, dat hij een kennisgeving heeft verricht.

Het niet naleven van deze verplichtingen inzake kennisgeving heeft verstrekkende gevolgen. Enerzijds bepaalt artikel 37 §3 dat het niet onverwijld in kennis stellen van de betalingsdienstaanbieder van verlies of diefstal een grove nalatigheid uitmaakt, die ertoe leidt dat de betaler onbeperkt aansprakelijk is voor alle transacties die voor kennisgeving hebben plaatsgevonden (infra). Anderzijds bepaalt artikel 62 dat de betaler, tenzij in het geval waarin deze zelf bedrieglijk zou hebben gehandeld, niet aansprakelijk kan worden gesteld indien de betalingsdienstaanbieder niet heeft voldaan aan de verplichting om een kennisgeving te allen tijde mogelijk te maken⁴³.

³⁹ Zie ook in de Belgische rechtspraak: Luik 22 februari 1985, *Computerr.* 1986, 46, noot B. AMORY; Kh. Luik 19 januari 1984, *T.B.H.* 1984, 476; Gent 7 december 1995, *T.B.H.* 1996, 1059, noot J.P. BUYLE en X. THUNIS; Vred. Roeselare 7 juni 1996, *R.W.* 1997-1998, 956, noot K. VAN RAEMDONCK; X. THUNIS en M. SCHAUSS, *Aspects juridiques de paiement par carte*, Brussel, Story-Scientia, 1988, 33.

⁴⁰ R. STEENNOT, *Elektronisch betalingsverkeer: een toepassing van de klassieke principes*, o.c., 279.

⁴¹ T. LAMBERT, o.c., 579.

⁴² Zie bv. in Frankrijk: Caen 24 June 1993, *JCP* 1993, 349; P. BOUTELLER, "Les relations juridiques entre banques et porteurs des cartes", *Banque* 2000, nr. 70, 31. Zie ook: R. STEENNOT, "Artikel 8 Wet 17 juli 2002", o.c., losbl.

⁴³ Vgl. T. LAMBERT, o.c., 581.

B. Transacties die plaatsvinden voor kennisgeving

45. Het aantal geschillen met betrekking tot transacties die geschieden na kennisgeving is beperkt, omdat in de praktijk het instrument na een kennisgeving onmiddellijk wordt geblokkeerd. Problemen stellen zich vooral met betrekking tot transacties die geschieden voorafgaand aan een kennisgeving van verlies of diefstal. In theorie is de regel eenvoudig: de betaler is aansprakelijk voor de transacties die plaatsvinden voor kennisgeving, maar zijn aansprakelijkheid is beperkt tot 150 euro, tenzij wanneer hij bedrieglijk heeft gehandeld of opzettelijk of met grove nalatigheid zijn verplichtingen uit artikel 31 niet is nagekomen. In dat geval is zijn aansprakelijkheid onbeperkt (art. 37 §1). De verplichtingen uit artikel 31 betreffen de verplichting om het betaalinstrument te gebruiken overeenkomstig de voorwaarden die op de uitgifte en het gebruik ervan van toepassing zijn, de verplichting om alle redelijke maatregelen te nemen om de veiligheid van het betaalinstrument en de gepersonaliseerde veiligheidskenmerken ervan te waarborgen en de verplichting onverwijld kennis te geven van verlies of diefstal.

Hoewel de regel op papier eenvoudig lijkt, creëert de toepassing ervan grote problemen. Meer concreet rijst de vraag wanneer sprake is van een grove nalatigheid en wie de bewijslast draagt met betrekking tot het al dan niet bestaan van een grove nalatigheid.

1. De invulling van het begrip “grove nalatigheid”

46. De wet betalingsdiensten bevat geen algemene definitie van het begrip grove nalatigheid. Artikel 37 §3 bepaalt dat de rechter rekening houdt met alle feitelijke omstandigheden. Artikel 37 §3 geeft echter ook een niet-limitatieve opsomming van gedragingen die als een grove nalatigheid worden beschouwd. Het gaat om het niet onverwijld kennis geven van verlies of diefstal van het betaalinstrument, alsook om het op een gemakkelijk herkenbare wijze noteren van zijn persoonlijke veiligheidskenmerken (vb. PIN), met name op het betaalinstrument, of op een voorwerp of een document dat de betaler bij het instrument bewaart of met dat instrument bij zich draagt⁴⁴.

Enkele punten verdienen bijzondere aandacht. Ten eerste de vaststelling dat een niet onverwijld kennisgeving een grove nalatigheid vormt, is bijzonder nadelig voor de betaler. Immers, door een laattijdige kennisgeving zal de betaler onbeperkt aansprakelijk zijn voor alle transacties die hebben plaatsgevonden voor de kennisgeving, en niet enkel voor die transacties die hebben plaatsgevonden na het tijdstip waarop de betaler kennis had moeten geven van verlies of diefstal omdat hij zich daar rekenschap van geeft. Ten tweede rijst de vraag wanneer een geheime code op een gemakkelijk herkenbare wijze wordt genoteerd. Is dit bijvoorbeeld het geval indien de code wordt versleuteld in een telefoonnummer⁴⁵? De feitenrechter oordeelt. Ten derde, de Europese Richtlijn bevat zelf geen opsomming van gedragingen die als een grove nalatigheid moeten worden beschouwd. Door de rechter op dit punt zijn beoordelingsvrijheid af te nemen en te bepalen dat het noteren van de geheime code

⁴⁴ O. GOFFARD en F. DE CLIPPELE, “Qui va payer? Ou questions quant à la responsabilité de l'émetteur de la carte en cas de transfert électronique de fonds”, *J.T.* 2004, 374.

⁴⁵ Zie: AG Kassel 16 November 1993, *W.M.* 1994, 2110 en GCB 24 September 1994, *T.V.C.* 1995, 183. In het eerste geval werd geoordeeld dat er sprake was van grove nalatigheid omdat de geheime code was opgenomen in het enige telefoonnummer dat zich in de gestolen portefeuille bevond. In het tweede geval werd geoordeeld dat de betaler niet grof nalatig was omdat de code opgenomen was in een telefoonnummer, temidden van vele andere telefoonnummers in een agenda.

op een gemakkelijk herkenbare wijze en een laattijdige kennisgeving sowieso een grove nalatigheid uitmaken, schendt de wet de Richtlijn.

De regeling betreffende de grove nalatigheid is analoog aan deze die vervat lag in de wet van 17 juli 2002. Bij toepassing van deze wet werd in het verleden geoordeeld dat grove nalatigheid meer vereist dan een loutere onzorgvuldigheid⁴⁶. Meer concreet werd niet als een grove nalatigheid beschouwd: het bewaren van zijn kaart in het handschoenkastje van een afgesloten wagen⁴⁷ en het niet verifiëren van de aanwezigheid van de kredietkaart in de portefeuille nadat deze door een andere restaurantbezoeker wordt teruggegeven nadat deze uit de broekzak van de betaler is gevallen⁴⁸. Werd daarentegen wel als een grove nalatigheid bestempeld: het achterlaten van een kredietkaart in een ziekenhuiskamer terwijl de patiënt voor onderzoek wordt meegenomen, in het bijzonder indien blijkt dat de patiënt er wel aan gedacht heeft zijn geld in een kluis weg te bergen⁴⁹.

47. Een bijzondere vraag die rijst is of betalingsdienstaanbieders in hun contractuele voorwaarden een opsomming kunnen geven van gedragingen die als een grove nalatigheid kunnen worden bestempeld. Ik ben van oordeel dat dergelijke opsomming in geen geval blindelings door de rechter gevolgd moet worden. Immers, bedingen die een (te) ruime draagwijdte toekennen aan het begrip “grove nalatigheid” kunnen tot gevolg hebben dat de aansprakelijkheidsbeperking van 150 euro voor transacties die hebben plaatsgevonden voor kennisgeving een fictie wordt. Dit betekent echter niet dat dergelijke bedingen helemaal geen invloed hebben. De rechter kan er rekening mee houden, in die zin dat het in een dergelijk geval duidelijk is dat de betaler wist dat zijn gedragingen bijzondere gevaren inhielden. Maar de rechter beslist autonoom, rekening houdend met alle omstandigheden, of er sprake is van grove nalatigheid.

2. Bewijslast

48. Vervolgens rijst de vraag wie de bewijslast draagt of een bepaalde transactie al dan niet is toegestaan en of de betaler al dan niet grof nalatig heeft gehandeld. De wet bevat hieromtrent verschillende regelen:

- De bewijslast inzake bedrog, opzet of grove nalatigheid komt aan de betalingsdienstaanbieder toe (art. 37 §3);
- De rechter houdt bij de beoordeling van de nalatigheid rekening met het geheel van feitelijke omstandigheden. Het produceren door de betalingsdienstaanbieder van de registratie van het gebruik van het instrument, en het gebruik van het betaalinstrument met de geheime code vormen geen voldoende vermoeden van nalatigheid vanwege de betaler (art. 37 §3) en
- Wanneer een betalingsdienstgebruiker ontkent dat hij een uitgevoerde betalingstransactie heeft toegestaan vormt het feit dat het gebruik van een betaalinstrument door de betalingsdienstaanbieder is geregistreerd op zichzelf niet noodzakelijkerwijze afdoende bewijs dat de betalingstransactie door de betaler is toegestaan of dat de betaler bedrieglijk heeft gehandeld of opzettelijk of met grove nalatigheid de hem door de wet opgelegde verplichtingen niet is nagekomen (art. 35 §2).

De tweede regel verbiedt het gebruik van een vermoeden van grove nalatigheid. Uit het loutere gebruik van instrument en geheime code mag het bestaan van grove nalatigheid niet

⁴⁶ Brussel 4 oktober 2005, *Bank Fin. R.* 2006, 148, noot R. STEENNOT.

⁴⁷ Brussel 13 september 2005, *Bank Fin. R.* 2006, 145, noot R. STEENNOT.

⁴⁸ Brussel 4 oktober 2005, *Bank Fin. R.* 2006, 148, noot R. STEENNOT.

⁴⁹ Vred. Brussel 7 juli 2006, *Bank Fin. R.* 2007, 134.

worden afgeleid. Deze regel werd gekopieerd uit de wet van 17 juli 2002⁵⁰. De derde regel komt uit de Richtlijn en bepaalt onder meer dat het loutere gebruik van het betaalinstrument op zichzelf niet *noodzakelijkerwijze* afdoende bewijs levert van de grove nalatigheid. Deze regel verbiedt niet op absolute wijze een vermoeden van grove nalatigheid te hanteren⁵¹. De rechter kan weigeren een vermoeden van grove nalatigheid te hanteren, maar hoeft dit niet te doen. Beide bepalingen zijn dus duidelijk in strijd met elkaar. Hoewel de wetgever er in de voorbereidende werken van uitgaat dat het verboden is een vermoeden van grove nalatigheid te hanteren, kan de wet niet in die zin worden geïnterpreteerd. Beide regelen zijn onverenigbaar, hetgeen impliceert dat een interpretatie van de wet zich opdringt. Dergelijke interpretatie moet richtlijnconform geschieden en de richtlijn sluit de toepassing van het vermoeden van grove nalatigheid door een nationale rechter niet volledig uit. Het is dus de Belgische rechter die bepaalt of hij al dan niet een vermoeden van grove nalatigheid moet hanteren.

Wij willen evenwel benadrukken dat de rechter bijzonder voorzichtig moet zijn een vermoeden van grove nalatigheid te hanteren. Een ruime toepassing van een vermoeden van grove nalatigheid zou er immers toe leiden dat de aansprakelijkheidsbeperking tot 150 euro voor transacties die hebben plaatsgevonden voor kennisgeving verwordt tot een pure fictie⁵². Dit kan niet de bedoeling zijn, nu de aansprakelijkheidsbeperking één van de hoekstenen vormt van de bescherming van de betaler. Een geval waarin een vermoeden van grove nalatigheid op zijn plaats is, is bijvoorbeeld de situatie waarin het onomstootbaar vast staat dat de consument zijn betaalkaart is verloren en de transactie geïnitieerd wordt middels de geheime code. In een dergelijk geval zijn er immers moeilijk situaties in te denken waarin de derde de code zou hebben kunnen achterhalen zonder dat de betaler grof nalatig is geweest⁵³. In geval het duidelijk is dat het instrument is gestolen, lijkt het vermoeden van grove nalatigheid niet op zijn plaats. Er zijn immers gevallen bekend waarin de dief eerst de code bespioneert en vervolgens het instrument steelt, zonder dat er aan de betaler een nalatigheid kan worden verweten.

49. Bewijsproblemen kunnen zich overigens niet enkel voordoen met betrekking tot het al dan niet bestaan van een grove nalatigheid. Meer concreet kunnen er twijfels rijzen omtrent de vraag of de betaler de transactie niet zelf heeft toegestaan. Hoewel artikel 35 §2 bepaalt dat de registratie van het gebruik van het instrument op zichzelf niet noodzakelijkerwijze afdoende bewijs is dat de betalingstransactie door de betaler zelf is toegestaan, denken we dat het de betaler is die moet aannemelijk maken dat hij de transactie niet heeft geïnitieerd (bv. door te stellen dat hij aan het werk was ten tijde van het misbruik). Waar mogelijk moet de betalingsdienstaanbieder meewerken op het niveau van de bewijsvoering, bijvoorbeeld in het geval waarin de transactie werd gefilmd.

§4 Misbruik van het betaalinstrument zonder verlies of diefstal

⁵⁰ Brussel 4 oktober 2005, *Bank Fin.R.* 2006, 148, noot R. STEENNOT; A. SALAÜN, "Une nouvelle pierre à l'édifice de protection des consommateurs: la loi sur les instruments de transfert électronique de fonds", *J.T.* 2003, 209; M. GUSTIN, "La loi du 17 juillet 2002 relative aux opérations effectuées au moyen d'instruments de transfert électronique de fonds", in C. BIQUET-MATHIEU (ed.), *Contrats à distance et protection des consommateurs*, Luik, CUP, 2003, 215. De rechter kan zich wel steunen op andere vermoedens: Kh. Brussel 27 november 2006, *Bank Fin. R.* 2007, 137.

⁵¹ G. HENNARD, *o.c.*, 11; E. JACOBS, *o.c.*, 29.

⁵² R. STEENNOT, *Elektronisch betalingsverkeer. Een toepassing van de klassieke principes, o.c.*, 322.

⁵³ X. FAVRE-BULLE, *Les paiements transfrontalières dans un espace financier européen*, Basel, Helbing & Lichtenhahn, 1998, 340 ev.

50. Frauduleuze betalingstransacties kunnen ook plaatsvinden zonder dat een betaalinstrument wordt gestolen of verloren. Gedacht kan worden aan de hypothese waarin een derde erin slaagt de kredietkaartgegevens (kredietkaartnummer, vervaldatum en verificatiecode) te noteren en deze gegevens hanteert om op afstand bepaalde aankopen (in de praktijk vooral diensten via Internet) te verwerven. Van belang is te benadrukken dat de betaler voor dergelijke transacties niet aansprakelijk kan worden gesteld. Dit vloeit voort uit artikel 37 §1, lid 3, 1° van de wet dat bepaalt dat de betaler, behoudens indien hij zelf bedrieglijk heeft gehandeld, niet aansprakelijk kan worden gesteld indien het instrument wordt gebruikt zonder fysieke voorlegging en zonder elektronische identificatie. Deze regel herhaalt artikel 8 §4 van de wet van 17 juli 2002⁵⁴.

De achterliggende gedachte van deze bepaling is dat deze betalingswijze onvoldoende veilig is en dat daarom het risico niet op de betaler mag rusten. Uit deze regel mag men echter niet afleiden dat het de betalingsdienstaanbieder is die uiteindelijk de financiële gevolgen zal dragen van dergelijke frauduleuze transacties. Immers, de contracten gesloten met handelaars die op deze wijze betaling aanvaarden, bepalen in de regel dat de betalingsdienstaanbieder de rekening van de handelaar mag debiteren in het geval waarin de betaler een dergelijke transactie betwist. De geldigheid van dergelijke clausules werd reeds aanvaard in de rechtspraak⁵⁵.

§5 Andere bijzondere situaties

51. Bij toepassing van artikel 32, 1° is het verboden aan de betalingsdienstgebruiker ongevraagd een betaalinstrument toe te zenden, tenzij een betaalinstrument dat reeds aan de betalingsdienstgebruiker werd verstrekt, moet worden vervangen. De schending van deze regel wordt niet uitdrukkelijk gesanctioneerd op privaatrechtelijk vlak. Men zou evenwel kunnen argumenteren dat de betaler, behoudens in het geval waarin hij zelf bedrieglijk heeft gehandeld niet aansprakelijk kan worden gesteld voor niet-toegestane betalingstransacties met het instrument dat hem ongevraagd werd toegezonden⁵⁶.

De betalingsdienstaanbieder die ervoor opteert het betaalinstrument of een middel dat het gebruik ervan toelaat (in het bijzonder de persoonlijke veiligheidskenmerken) aan de betaler te zenden, draagt hiervan het risico (art. 32, 5°). Het is derhalve aan de betalingsdienstaanbieder te bewijzen dat bedrieglijk gebruik van het instrument heeft plaatsgevonden nadat het instrument werd ontvangen door de betaler.

52. Artikel 30 §1 bepaalt dat wanneer voor het verlenen van de instemming gebruik wordt gemaakt van een specifiek betaalinstrument de betaler en de betalingsdienstaanbieder in het raamcontract uitgavenlimieten kunnen overeenkomen voor betalingsdiensten die met dat betaalinstrument zijn verricht. Hoewel dit niet uitdrukkelijk wordt bepaald in de wet, kan worden geargumenteed dat in geval bij frauduleus gebruik de uitgavenlimiet wordt overschreden, de betaler niet aansprakelijk kan worden gesteld voor de bedragen die de uitgavenlimiet overschrijden⁵⁷.

⁵⁴ Brussel 18 juni 2007, *NjW* 2007, 935.

⁵⁵ Brussel 18 juni 2007, *NjW* 2007, 935.

⁵⁶ Deze sanctie werd uitdrukkelijk voorzien in artikel 12 van de wet van 17 juli 2002: R. STEENNOT, "Artikel 6 Wet 17 juli 2002", in *Artikelsgewijze Commentaar Financieel Recht*, Kluwer, losbl.

⁵⁷ R. STEENNOT en RF HENSCHÉL, "The impact of the Directive on payment services in the internal market on Danish and Belgian legislation on fraudulent payment transactions", *International Journal of Private Law* 2009.

53. Wat elektronisch geld betreft, bevat de wet een bijzondere regel aangaande de verdeling van aansprakelijkheid. Meer concreet bepaalt artikel 57 §3 dat de basisregelen inzake de verdeling van aansprakelijkheid ook gelden in geval van bedrieglijk gebruik van elektronisch geld⁵⁸ door een derde, tenzij wanneer de betalingsdienstaanbieder van de betaler niet de mogelijkheid heeft de betaalrekening of het betaalinstrument te blokkeren en het betrokken instrument uitsluitend wordt gebruikt voor afzonderlijke betalingstransacties van maximaal 30 euro of een uitgavenlimiet heeft van 150 euro of waarop maximaal 150 euro kan worden opgeslagen. Vereist is dus in ieder geval dat de betalingsdienstaanbieder van de betaler de onmogelijkheid heeft om het instrument bij een kennisgeving te blokkeren. Dergelijke onmogelijkheid is aanwezig wanneer het instrument wordt gebruikt om een betaling uit te voeren⁵⁹ en bij dergelijke betaling de autorisatie van de transactie off-line geschiedt, i.e. zonder dat er een verbinding wordt gemaakt met een centrale computer. Het gebrek aan verbinding met een centrale computer maakt het onmogelijk na te gaan of kennis werd gegeven van verlies of diefstal⁶⁰. De regel wijkt af van hetgeen werd bepaald in de wet van 17 juli 2002, in die zin dat bij toepassing van de wet van 2002 de basisregelen inzake aansprakelijkheid sowieso niet van toepassing waren op betalingen verricht met gestolen of verloren oplaadbare instrumenten, dit ongeacht of het technisch mogelijk was in een blokkering te voorzien⁶¹.

§ 6 Terugbetalingsverplichtingen

A. Bij niet-toegestane betalingstransacties

54. Artikel 36 van de wet bepaalt dat de betalingsdienstaanbieder van de betaler in het geval van een niet-toegestane betalingstransactie, na een prima facie onderzoek met betrekking tot bedrog in hoofde van de betaler, de betaler onmiddellijk het bedrag van de niet-toegestane betalingstransactie moet terug betalen en in voorkomend geval de betaalrekening die met dat bedrag was gedebiteerd moet herstellen in de toestand zoals die geweest zou zijn mocht de niet-toegestane betalingstransactie niet hebben plaatsgevonden, desgevallend vermeerderd met de rente op dat bedrag.

Deze regel houdt in dat in het geval van een betwisting van een betaaltransactie door de betaler, de betalingsdienstaanbieder de rekening van de betaler onmiddellijk moet crediteren met het bedrag van de transactie (met als valutadatum de datum van de debitering). Op deze regel bestaat slechts één uitzondering en deze betreft de hypothese waarin de betaler zelf bedrieglijk zou hebben gehandeld. Indien de betalingsdienstaanbieder dit vermoedt mag hij daar een prima facie onderzoek naar verrichten, waarvan de duur beperkt moet zijn in de tijd, rekening houdend met de omstandigheden van de zaak. In ieder geval kan de betalingsdienstaanbieder de creditering van de rekening met het bedrag van de niet-toegestane transactie niet weigeren door te stellen dat de betaler wellicht grof nalatig heeft gehandeld. Indien op een later tijdstip grove nalatigheid wordt vastgesteld en de betaler dientengevolge

⁵⁸ Elektronisch geld moet worden omschreven als een monetaire waarde vertegenwoordigd door een vordering op de uitgevende instelling, die is opgeslagen op een elektronische drager, is uitgegeven in ruil voor ontvangen geld en als betaalinstrument wordt aanvaard door andere ondernemingen dan de uitgever (art. 3 §1, 7° wet van 22 maart 1993 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen). Volgens de wetgever gaat het bijvoorbeeld over proton.

⁵⁹ Bij het opladen van het instrument zal het gewone aansprakelijkheidsregime steeds van toepassing zijn.

⁶⁰ R. STEENNOT, "Artikel 8 Wet 17 juli 2002", o.c., losbl.

⁶¹ M. GUSTIN, o.c., 213; T. LAMBERT, o.c., 583-584.

onbeperkt aansprakelijk is, kan de betalingsdienstaanbieder op dat tijdstip de rekening opnieuw debiteren. Voor zover men te maken heeft met transacties die hebben plaatsgevonden voor kennisgeving is het verwonderlijk dat de betalingsdienstaanbieder niet de mogelijkheid wordt geboden om 150 euro in mindering te brengen van het te crediteren bedrag. Immers, de betaler is sowieso aansprakelijk voor dit bedrag met betrekking tot transacties die voor kennisgeving hebben plaatsgevonden (behoudens in uitzonderlijke gevallen).

55. Belangrijk evenwel is in dit kader melding te maken van artikel 34 van de wet dat bepaalt dat de betalingsdienstgebruiker die zich rekenschap geeft van een niet-toegestane betalingstransactie alleen rechtzetting van zijn betalingsdienstaanbieder kan verkrijgen indien hij hem onverwijld en uiterlijk 13 maanden na de valutadatum van de debitering kennis geeft van de bewuste transactie⁶². Een laattijdige vraag tot rechtzetting leidt derhalve tot een verlies van zijn recht om een rechtzetting te verkrijgen. In de verhouding tot betalingsdienstgebruikers die geen consument zijn kan in een kortere termijn worden voorzien (art. 55).

Uit deze bepaling blijkt dat de betalingsdienstgebruiker hoe dan ook na 13 maanden, te rekenen vanaf de debitering van zijn rekening met het bedrag van de niet-toegestane transactie, het recht verliest om een niet-toegestane betalingstransactie te betwisten en de creditering van zijn rekening te vragen. Omgekeerd mag men uit de regel niet afleiden dat de betalingsdienstgebruiker sowieso 13 maanden mag wachten om de betalingsdienstaanbieder te vragen rechtzetting te verkrijgen, nu de regel in eerste instantie een onverwijld kennisgeving vooropstelt.

B. Door of via een begunstigde geïnitieerde betalingstransactie

56. In bepaalde gevallen wordt aan de betaler, dit gedurende een periode van acht weken na de debitering van zijn rekening (art. 39 §1), de mogelijkheid geboden terugbetaling te vragen van een door of via de begunstigde uitgevoerde betalingstransactie (art. 38 §1). Meer concreet is vereist dat op het ogenblik dat de betrokken transactie werd toegestaan het precieze bedrag van de betalingstransactie niet was gespecificeerd en dat het bedrag van de betalingstransactie hoger ligt dan hetgeen de betaler op grond van zijn eerdere uitgavenpatroon, de voorwaarden van zijn raamcontract en relevante aspecten van de zaak redelijkerwijze had kunnen verwachten⁶³.

De toepassing van de tweede voorwaarde is niet evident. Het is de betaler die op verzoek van de betalingsdienstaanbieder feitelijke elementen moet verstrekken omtrent de aanwezigheid van deze voorwaarden. Gedacht kan worden aan de situatie waarin een consument zijn kredietkaart voorafgaand aan de facturatie ter beschikking stelt van de hotellier of het autoverhuurbedrijf en het uiteindelijk aangerekende bedrag veel hoger is dan hetgeen de betaler redelijkerwijze mocht verwachten⁶⁴. In een dergelijk geval kan de betaler dus de terugbetaling vragen van het gedebiteerde bedrag. Het spreekt voor zich dat in het geval van een terugbetaling, de betaler er rekening moet mee houden dat hij bepaalde betalingsverplichtingen kan hebben tegenover de begunstigde die de transactie heeft geïnitieerd (vb. ten belope van de normale prijs voor het huren van een wagen).

⁶² Tenzij indien de betalingsdienstaanbieder niet heeft voldaan aan zijn informatieverplichting betreffende uitgevoerde betalingstransacties.

⁶³ Zie artikel 38 §2 en §3 voor uitzonderingen.

⁶⁴ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p. 73

Wanneer de betalingsdienstaanbieder een verzoek tot terugbetaling ontvangt moet hij het volledige bedrag van de betalingstransactie terugstorten binnen een periode van tien werkdagen na ontvangst van het verzoek, tenzij wanneer de terugbetaling wordt geweigerd. De weigering tot terugbetaling moet gemotiveerd worden en de betaler moet gewezen worden op de mogelijkheid om verhaal in te stellen indien hij het niet eens is met de motivatie (art. 39 §2).

57. Wat domiciliëringen betreft, kan in het raamcontract worden voorzien dat de betaler ook het recht heeft om een terugbetaling te vragen indien niet aan de voorwaarden uit artikel 38 §1 is voldaan (bedrag niet gespecificeerd en redelijkerwijze niet te verwachten bedrag). In een dergelijk geval kan de betalingsdienstaanbieder de terugbetaling niet weigeren.

§ 7 Betalingsdienstgebruikers die geen consument zijn

58. Indien de betalingsdienstgebruiker geen consument is kunnen de partijen overeenkomen dat bepaalde van de regelen die we hierboven hebben geschetst geheel of gedeeltelijk niet van toepassing zijn. Het betreft de regelen inzake de geldigheid van de domiciliëring (art. 29), de verplichting in hoofde van de betalingsdienstaanbieder om bij betwisting van de transactie door de betaler aan te tonen dat de betalingstransactie geauthentiseerd is, juist geregistreerd en geboekt (art. 35), de aansprakelijkheidsregeling in geval van fraude die vervat ligt in artikel 37, en de regelen betreffende de terugbetaling van door of via de begunstigde geïnitieerde betalingstransacties (artt. 37-39). Eigenaardig genoeg wordt de partijen niet de mogelijkheid geboden om artikel 36 van de wet uit te sluiten, dat bepaalt dat na een prima facie onderzoek met betrekking tot bedrog in hoofde van de betaler, aan de betaler onmiddellijk het bedrag van de niet-toegestane betalingstransactie moet worden terugbetaald. Een letterlijke interpretatie van de wettekst heeft dan ook tot gevolg dat de betalingsdienstaanbieder in de verhouding tot professionele betalingsdienstgebruikers aansprakelijk is voor alle niet-toegestane betalingstransacties, tenzij bedrog in hoofde van de betaler kan worden bewezen. Dit is uiteraard niet de bedoeling van de wetgever, die net heeft willen bereiken dat met professionele betalingsdienstgebruikers een soepeler aansprakelijkheidsregime kan worden overeengekomen, waarbij de aansprakelijkheid voor kennisgeving niet beperkt is tot 150 euro. Dit is immers een ridicul laag bedrag indien men te maken heeft met een belangrijke onderneming waarin dagelijks voor vele duizenden euro betalingen worden verricht. De bedoeling van de wetgever weegt echter niet op tegen een klare wettekst⁶⁵.

§ 8 Blokkering van het instrument op initiatief van de betalingsdienstaanbieder

59. Artikel 30 §2 bepaalt dat de betalingsdienstaanbieder zich in het raamcontract het recht kan voorbehouden een betaalinstrument te blokkeren om objectief gerechtvaardigde redenen die verband houden met de veiligheid van het betaalinstrument, en die laten vermoeden dat het betaalinstrument bedrieglijk wordt gebruik. Het gaat hier om een blokkering door betalingsdienstaanbieder zelf, die bijvoorbeeld omwille van bijzondere uitgaven vermoedt dat het instrument door een derde bedrieglijk wordt gebruikt. De betalingsdienstaanbieder moet de betaler op de in het raamcontract overeengekomen wijze informeren over het blokkeren

⁶⁵ Deze regeling wijkt dan ook sterk af van de oplossing die gold bij toepassing van het gemeen recht en de algemene bankvoorwaarden. Korts geschetst kwam deze erop neer dat de bank niet aansprakelijk was bij de uitvoering van een vervalste overschrijvingsopdracht, tenzij wanneer zij bij de controle van de opdracht een zware fout had begaan. Zie voor een uitgebreide analyse: E. WYMEERSCH, R. STEENNOT en M. TISON, "Privaat bankrecht. Overzicht van rechtspraak (1999-2006)", *T.P.R.* 2008, 135 ev.

van het instrument en de redenen daartoe. Dergelijke informatie moet verstrekt worden voorafgaand aan de blokkering indien dit mogelijk is. Indien dit niet mogelijk is moet de informatie gegeven worden onmiddellijk na de blokkering.

Wij willen in dit kader er vooral op wijzen dat een blokkering in hoofde van de betalingsdienstgebruiker in bepaalde gevallen schade kan creëren. Wij denken bijvoorbeeld aan de consument die plots bijzonder veel gebruik gaat maken van zijn kredietkaart, omdat hij in het buitenland is. Mogelijks gaat een sterk verhoogd uitgavenpatroon de betalingsdienstaanbieder verontrusten. Indien het betaalinstrument wordt geblokkeerd, zal de kredietkaart niet meer gebruikt kunnen worden en de consument mogelijks onvoldoende middelen hebben om zijn uitgaven op vakantie te betalen. In dergelijke omstandigheden zal zelfs een voorafgaande kennisgeving van de blokkering weinig soelaas brengen indien dergelijke kennisgeving uitsluitend schriftelijk geschiedt via een brief die naar de woonplaats van de kaarthouder wordt gestuurd. Het valt dan ook te betreuren dat de betalingsdienstaanbieder niet de verplichting wordt opgelegd om te proberen voorafgaand aan een blokkering, of minstens onmiddellijk erna, de betalingsdienstgebruiker telefonisch te trachten te contacteren. Immers, bijna iedereen is vandaag in het bezit van een gsm, zodat op eenvoudige manier de betalingsdienstgebruiker gecontacteerd kan worden met de vraag of een blokkering van het instrument noodzakelijk is.

Hoofdstuk IV. Laattijdige en foutieve uitvoering en aansprakelijkheid

60. In dit hoofdstuk worden de regelen besproken betreffende de uitvoering van toegestane betalingstransacties. Komen meer concreet aan bod: de uitvoeringstermijn, de aansprakelijkheid bij foutieve uitvoering, de onherroepelijkheid van betaalopdrachten en de verdeling van de kosten van betalingstransacties.

Afdeling 1. De uitvoeringstermijn

61. De artikelen 45 e.v. van de wet bevatten enkele regelen aangaande de termijn binnen dewelke betalingstransacties moeten worden uitgevoerd. In principe kan men stellen dat de betalingstransactie moet worden uitgevoerd uiterlijk aan het einde van de werkdag volgend op de dag waarop de betalingsopdracht werd ontvangen. Deze regel kent echter vele uitzonderingen en heeft een bijzonder toepassingsgebied.

§ 1 Toepassingsgebied

62. Indien de partijen niets overeenkomen met betrekking tot het toepassingsgebied van de regelen betreffende de uitvoeringstermijn, dan gelden deze regelen voor alle betalingstransacties die onder het toepassingsgebied van de wet vallen. Maar de partijen kunnen in de raamovereenkomst het toepassingsgebied van deze regelen inperken tot bepaalde betalingstransacties⁶⁶. Meer concreet kunnen ze overeenkomen dat deze regelen enkel van toepassing zijn op:

- betalingstransacties in euro en
- betalingstransacties met slechts één valutawissel tussen de euro en de valuta van een Europese lidstaat die de euro niet als munt heeft, voor zover de valutawissel wordt uitgevoerd in de betrokken lidstaat waar de euro niet de munteenheid is en bij

⁶⁶ Van artikel 48, dat betrekking heeft op de valutadatum, kan evenwel niet worden afgeweken.

grensoverschrijdende betalingstransacties, de overmaking in euro geschiedt (vb. transactie waarbij Deense Kroon in Denemarken wordt omgeïld naar euro en vervolgens het bedrag in euro naar een Belgische begunstigde wordt overgemaakt).

Voor andere betalingstransacties die onder de toepassing van de wet vallen, kunnen zij dus een langere uitvoeringstermijn overeenkomen, doch deze mag voor betalingstransacties binnen de Europese Unie niet langer zijn dan vier werkdagen na het tijdstip van ontvangst van de betalingsopdracht (art. 44)⁶⁷.

63. Wat het toepassingsgebied betreft, is het verder van belang te benadrukken dat de betalingsdienstaanbieder wat de uitvoeringstermijn betreft geen afwijkende regelen kan bedingen in de verhouding tot betalingsdienstgebruikers die geen consument zijn.

§ 2. De eigenlijke uitvoeringstermijn

64. Wat de uitvoeringstermijn betreft, moet een onderscheid gemaakt worden tussen door of via de begunstigde geïnitieerde betalingsopdrachten (vb. domiciliëringen en betalingen met een betaalkaart in de winkel van de begunstigde) en andere betalingsopdrachten (vb. overschrijvingen).

Wat de door of via de begunstigde geïnitieerde betalingstransacties betreft, bepaalt artikel 45 §3 dat de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde de opdracht aan de betalingsdienstaanbieder van de betaler moet overmaken binnen de tussen de begunstigde en zijn betalingsdienstaanbieder overeengekomen termijnen, zodat de afwikkeling van de domiciliëring op de overeengekomen vervaldatum kan plaatsvinden.

65. Wat overschrijvingen betreft, moet een onderscheid gemaakt worden tussen de verplichtingen van de betalingsdienstaanbieder van de betaler en de verplichtingen van de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde. De betalingsdienstaanbieder van de betaler moet er bij toepassing van artikel 45 §1 voor zorgen dat de rekening van de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde uiterlijk aan het eind van de eerstvolgende werkdag volgend op het tijdstip van ontvangst van het order met het bedrag van de betalingstransactie wordt gecrediteerd. Indien de opdracht op papier werd geïnitieerd, kan de termijn met een bijkomende werkdag worden verlengd.

De betalingsdienstaanbieder van de begunstigde moet er dan voor zorgen dat het bedrag van de betalingstransactie ter beschikking wordt gesteld van de begunstigde zodra de betalingsdienstaanbieder het geld zelf heeft ontvangen (art 45 §2). Inderdaad, een betalingstransactie is slechts volledig afgewikkeld indien de rekening van de begunstigde is gecrediteerd en deze over de ontvangen tegoeden kan beschikken.

Voor de toepassing van deze regel dient vooreerst bepaald te worden wat moet worden begrepen onder de notie “tijdstip van ontvangst”, aangezien dit het startpunt is van de uitvoeringstermijn. Artikel 40 van de wet omschrijft het tijdstip van ontvangst van een betalingsopdracht als het tijdstip waarop de betalingsopdracht door de betalingsdienstaanbieder van de betaler wordt ontvangen⁶⁸. Determinerend is dus het tijdstip

⁶⁷ Van de regelen inzake de uitvoeringstermijn kan ook worden afgeweken voor elektronisch geld dat voldoet aan de voorwaarden van artikel 57 §1 van de wet.

⁶⁸ Hetzij rechtstreeks (zoals bij een overschrijving), hetzij onrechtstreeks via of van de begunstigde (vb. domiciliëring).

waarop de opdracht daadwerkelijk wordt ontvangen. In principe moet de betalingsdienstaanbieder van de betaler de betalingsopdracht uitvoeren. Een weigering de opdracht uit te voeren is pas mogelijk indien niet aan alle voor de uitvoering in het raamcontract vereiste voorwaarden is voldaan (art. 41 §2). Deze voorwaarden zullen betrekking hebben op de aanwezigheid van gelden op de rekening en de informatie die nodig is om een betalingsopdracht te kunnen uitvoeren. Zo bijvoorbeeld is het mogelijk dat de betaler niet de mogelijkheid heeft om onder nul te gaan op zijn betaalrekening, hetgeen impliceert dat de betalingsdienstaanbieder kan weigeren een overschrijving die tot gevolg zou hebben dat de rekening in het rood gaat, uit te voeren. Indien de uitvoering wordt geweigerd, moet de betalingsdienstgebruiker daarvan in kennis worden gesteld, dit zo spoedig mogelijk en in ieder geval binnen de door de wet bepaalde uitvoeringstermijn (art. 41 §1).

De notie werkdag wordt omschreven in artikel 2, 17° van de wet. Het betreft elke dag waarop de relevante betalingsdienstaanbieder van de betaler of de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde die betrokken is bij de uitvoering van een betalingstransactie toegankelijk is voor de bij de uitvoering van een betalingstransactie vereiste werkzaamheden. Het criterium is met andere woorden of de betalingsdienstaanbieder open is⁶⁹.

66. Uit hetgeen voorafgaat zou kunnen worden afgeleid dat in het geval waarin de betalingsdienstaanbieder van de betaler op maandag een betalingsopdracht op elektronische wijze ontvangt die aan alle in het raamcontract bepaalde voorwaarden voldoet, de rekening van de begunstigde uiterlijk aan het einde van de daaropvolgende dinsdag moet gecrediteerd zijn. Rekening moet evenwel worden gehouden met een aantal bijzondere regelen, waarvan sommige een permanent karakter hebben en andere slechts gelden bij wege van overgangsmaatregel.

Vooreerst kan melding gemaakt worden van artikel 45 §1, lid 2 dat inhoudt dat de creditering van de rekening van de begunstigde moet geschieden aan het eind van de werkdag waarop de betalingsopdracht werd ontvangen indien het gaat om een elektronisch geïnitieerde binnenlandse betalingsopdracht en de betaler en de begunstigde hun rekening voeren bij dezelfde betalingsdienstaanbieder. Met andere woorden, een opdracht ontvangen op dinsdag moet op dinsdag worden uitgevoerd en de rekening van de begunstigde moet op het eind van die dag gecrediteerd zijn.

Bij de bepaling van het startpunt van de uitvoeringstermijn moet verder rekening gehouden worden met artikel 40 §1. Dit bepaalt dat de betalingsdienstaanbieder een uiterste tijdstip aan het einde van de werkdag kan vaststellen, na hetwelke een ontvangen betalingsopdracht wordt geacht op de eerst daaropvolgende werkdag te zijn ontvangen. Meer concreet zal de betalingsdienstaanbieder in het raamcontract kunnen bepalen dat betalingsopdrachten die worden ontvangen na 14.30 uur worden geacht te zijn ontvangen de werkdag erna. Meer concreet, als de opdracht dan wordt ontvangen op dinsdag om 16 uur, wordt ze geacht te zijn ontvangen op woensdag. Deze regel heeft te maken met de concrete werking van de interbancaire betalingssystemen, die vereisen dat een opdracht voor een bepaald tijdstip wordt ingevoerd in het systeem om op die dag nog te kunnen worden afgewikkeld (binnen het UCV om 15 uur)⁷⁰.

⁶⁹ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p. 17-18.

⁷⁰ Werking van het UCV (Uitwisselingscentrum voor de Verrekening van Verrichtingen). Zie voor meer informatie: http://www.nbb.be/pub/09_00_00_00_00/09_01_04_00_00.htm?l=nl

De overgangsmaatregelen betreffende de uitvoeringstermijn liggen vervat in artikel 78 van de wet. Wat binnenlandse betalingstransacties die worden geïnitieerd door de begunstigde en grensoverschrijdende betalingstransacties betreft, kunnen de betaler en de zijn betalingsdienstaanbieder tot 1 januari 2012 een langere uitvoeringstermijn overeenkomen. De termijn mag evenwel slechts verlengd worden tot ten hoogste drie werkdagen, of vier werkdagen indien de opdracht schriftelijk werd gegeven. Voor binnenlandse betalingsopdrachten die niet door de begunstigde worden geïnitieerd, bestaat de mogelijkheid om in een langere uitvoeringstermijn, i.e. een uitvoeringstermijn van één werkdag, te voorzien derhalve niet.

67. Deze regeling aangaande de uitvoeringstermijn onderscheidt zich grondig van hetgeen voor 1 april 2010 bij toepassing van het Belgische recht gold. Meer concreet was er geen enkele wettelijke bepaling die expliciet in een uitvoeringstermijn voor binnenlandse betalingsopdrachten voorzag. De wet betreffende de valutadatum, die overigens ook wordt opgeheven door de wet betalingsdiensten, kon immers niet in die zin geïnterpreteerd worden dat zij de verplichting bevatte om overschrijvingen binnen een bepaalde termijn uit te voeren⁷¹. Wat grensoverschrijdende overschrijvingen binnen de EER betrof, diende rekening te worden gehouden met de regeling uit de wet grensoverschrijdende geldoverschrijvingen en betalingen, die bepaalde dat de instelling van de opdrachtgever beschikte over een termijn van maar liefst vijf bankwerkdagen om de rekening van de instelling van de begunstigde te crediteren. De instelling van de begunstigde beschikte nog over een bijkomende werkdag om de rekening van de begunstigde te crediteren. Met andere woorden, de uitvoeringstermijn wordt drastisch ingekort, in het bijzonder met ingang van 1 januari 2012. Bovendien bestond onder wet grensoverschrijdende overschrijvingen de mogelijkheid om een langere uitvoeringstermijn overeen te komen⁷².

68. Twee punten verdienen verder nog aandacht. Ten eerste, indien de betalingsdienstgebruiker en zijn betalingsdienstaanbieder overeenkomen dat de uitvoering van de betalingsopdracht aanvangt hetzij op een specifieke datum (zgn. memodatum), hetzij aan het einde van een bepaalde termijn, wordt het tijdstip van ontvangst van de opdracht geacht op de overeengekomen dag te vallen. Indien deze dag geen werkdag is voor de betalingsdienstaanbieder, wordt de betalingsopdracht geacht op de eerstvolgende werkdag te zijn ontvangen (art. 40 §2). Bijvoorbeeld, bepaalt de betalingsopdracht dat zij moet uitgevoerd worden op zondag 18 april, dan wordt ze geacht op maandag 19 april te zijn ontvangen. De rekening van de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde moet voor het einde van dinsdag 20 april gecrediteerd zijn (of voor het einde van 19 april indien de betaler en de begunstigde hun rekening voeren bij dezelfde bank). Ten tweede, overmacht kan een miskenning van de regelen inzake de uitvoeringstermijn rechtvaardigen.

§ 3 De valutadatum

69. De valutadatum is het referentietijdstip dat door de betalingsdienstaanbieder wordt gebruikt voor de berekening van de interesten op de geldmiddelen waarmee een rekening wordt gedebiteerd of gecrediteerd (art. 2, 18°). Het is met andere woorden de datum waarop een bepaald bedrag bij een debitering stopt met het genereren van interesten en bij een

⁷¹ P. LETTANY, "Artikel 3 van de wet van 10 juli 1997", in *Artikelsgewijze Commentaar Financieel Recht*, Kluwer, losbl.

⁷² X. FAVRE-BULLE, o.c., 280.

creditering begint met het opleveren van interesten⁷³. De problematiek van het gebruik van valutadata werd geregeld door de wet van 10 juli 1997 betreffende de valutadatum van bankverrichtingen. Deze wet wordt opgeheven door de wet betalingsdiensten en vervangen door de regeling die erin vervat ligt. Vooraf kan nog worden opgemerkt dat de valutadatum op zich dus niets te maken heeft met de beschikbaarheid van de gelden en in die zin de bespreking ervan slechts ten dele past in de afdeling over de uitvoeringstermijn.

70. Wat de bepaling van de valutadatum betreft, moet een onderscheid worden gemaakt tussen de hypothese waarin een rekening wordt gecrediteerd en deze waarin een rekening wordt gedebiteerd (art. 48). In geval van creditering mag de valutadatum niet later zijn dan de werkdag waarop het bedrag van de betalingstransactie op de rekening van de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde wordt gecrediteerd. De valutadatum van de debitering van de betaalrekening mag niet vroeger vallen dan het tijdstip waarop het bedrag van die betalingstransactie van die rekening is gedebiteerd.

Een laatste voorbeeld kan de regelen betreffende de uitvoeringstermijn en valutadatum illustreren. Indien een binnenlandse overschrijvingsopdracht elektronisch wordt geïnitieerd op maandag om 18 uur en de raamovereenkomst bepaalt dat orders die na 15.30 worden gegeven worden geacht te zijn ontvangen de daaropvolgende werkdag, zal de betalingsdienstaanbieder er moeten voor zorgen dat de gelden op de rekening van de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde worden geboekt, uiterlijk op woensdag. Indien dit daadwerkelijk geschiedt is de valutadatum van de creditering de woensdag. De rekening van de betaler kan reeds gedebiteerd worden op maandag, met die maandag als valutadatum.

Tot slot nog dit: de regelen betreffende de valutadatum gelden enkel voor transacties die onder de toepassing vallen van de wet betalingsdiensten en vinden dus bijvoorbeeld geen toepassing op incasso van cheques.

Afdeling 2. Aansprakelijkheid bij niet- of gebrekkige uitvoering

71. In deze afdeling besteden we aandacht aan de gebrekkige uitvoering van betalingstransacties. Het betreft de hypothese waarin de rekening van de begunstigde niet wordt gecrediteerd met het bedrag van de betalingopdracht of de rekening van de betaler wordt gedebiteerd voor een te hoog bedrag. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan de situatie waarin de rekening van een verkeerd persoon wordt gecrediteerd. Het spreekt voor zich dat in een dergelijk geval de betrokken som van de ten onrechte gecrediteerde persoon kan worden teruggevorderd, dit op grond van de leer van de onverschuldigde betaling (art. 1239 BW)⁷⁴. Het is dus maar in de gevallen waarin de gelden niet meer beschikbaar zijn bij de ten onrechte gecrediteerde derde, bijvoorbeeld omdat deze intussen met de gelden is verdwenen of insolvent is geworden, dat de vraag rijst of het de betalingsdienstaanbieder is, dan wel de betaler of de begunstigde, die de gevolgen draagt van een foutieve uitvoering.

§ 1 Betaler versus begunstigde: wie draagt het risico?

72. Vooreerst rijst de vraag of het de betaler is, dan wel de begunstigde, die in de verhouding tussen hen beide, het risico draagt van een foutieve uitvoering. Deze vraag wordt niet

⁷³ Zie over de valutadatum (in het bijzonder onder de wet van 1997) o.m.: A. BRUYNEEL, "Les dates de valeur: de la loi belge du 10 juillet 1997 aux arrêts de la Cour de cassation de France", in *Liber Amicorum Lucien Simont*, Brussel, Bruylant, 2002, 537-547.

⁷⁴ Brussel 25 november 2005, *T.B.H.* 2007, 52, noot J.P. BUYLE en M. DELIERNEUX.

geregeld in de wet betalingsdiensten, zodat teruggegrepen moet worden naar het gemeen recht. Over het algemeen wordt ter zake aanvaard dat in de verhouding tussen schuldenaar en schuldeiser girale betaling slechts plaatsvindt op het tijdstip dat de rekening van de begunstigde zelf wordt gecrediteerd met het bedrag van de overschrijving⁷⁵. Met andere woorden, de betaler is slechts van zijn betalingsverbintenis bevrijd wanneer de rekening van de begunstigde werd gecrediteerd, hetgeen impliceert dat het de betaler is, die in de verhouding tot de begunstigde het risico draagt van een foutieve uitvoering. De begunstigde wiens rekening niet werd gecrediteerd, kan nogmaals betaling verlangen van de betaler.

§ 2 Aansprakelijkheid van de betalingsdienstaanbieders

A. Betalingsopdrachten geïnitieerd door de betaler

73. De basisregel inzake aansprakelijkheid voor foutieve uitvoering van door de betaler geïnitieerde betalingsopdrachten ligt vervat in artikel 50 §1 van de wet. Dit bepaalt dat de betalingsdienstaanbieder in principe jegens de betaler aansprakelijk is voor de juiste uitvoering van de betalingstransactie. Hieruit mag men echter niet afleiden dat de betalingsdienstaanbieder van de betaler aansprakelijk is voor al hetgeen verkeerd loopt bij de uitvoering van een betalingstransactie tot en met het tijdstip waarop de rekening van de begunstigde zelf wordt gecrediteerd. Immers de betalingsdienstaanbieder van de betaler zal niet aansprakelijk zijn indien hij kan aantonen dat de rekening van de betalingsdienstaanbieder met het correcte bedrag werd gecrediteerd. Loopt er iets verkeerd nadat de rekening van de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde is gecrediteerd, is het deze laatste die aansprakelijk is jegens de begunstigde.

74. In het geval waarin de betalingsdienstaanbieder van de betaler aansprakelijk is, moet hij de betaler onverwijld het bedrag van de gebrekkig uitgevoerde betalingstransactie terugstorten en in voorkomend geval de betaalrekening herstellen in de situatie zoals die geweest zou zijn mocht de gebrekkig uitgevoerde betalingstransactie niet hebben plaatsgevonden. In het geval waarin de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde aansprakelijk is moet hij het bedrag van de betalingstransactie onmiddellijk ter beschikking stellen van de begunstigde (art 50 §2). Bovendien hebben de betalingsdienstgebruikers recht op een vergoeding voor de kosten waarvoor de betalingsdienstaanbieders verantwoordelijk zijn en een vergoeding voor de interesten die hen werden aangerekend wegens de niet-uitvoering of gebrekkige uitvoering van de transactie. De betalingsdienstgebruiker heeft ook recht op aanvullende vergoedingen voor eventueel verdere financiële gevolgen.

Bekijkt men deze regel, dan valt op dat het hier om een risico-aansprakelijkheid gaat. De betaler of de begunstigde dienen niet het bestaan van een fout aan te tonen opdat de betalingsdienstaanbieder aansprakelijk zou zijn. Het loutere feit dat de rekening niet werd gecrediteerd met het bedrag van de betalingsopdracht volstaat. De regel biedt aldus een dubbel voordeel. Vooreerst beschikt de betaler of de begunstigde steeds over een vordering tegen de instelling waarmee hij een overeenkomst heeft gesloten. Ten tweede, er moet niet het bewijs van een fout geleverd worden. Belangrijk is wel nu al te benadrukken dat een aantal belangrijke uitzonderingen bestaan op deze basisregeling inzake aansprakelijkheid. We bespreken deze verder in deze bijdrage.

⁷⁵ Cass. 30 januari 2001, *Bank Fin.* 2001, 185, noot R. STEENNOT. In die zin ook: A. BRUYNEEL, "Le virement", *La Banque dans la vie quotidienne*, Brussel, Editions du jeune barreau, 1986, 387-388.

75. Wanneer men deze basisregeling vergelijkt met deze die vervat lag in de wet grensoverschrijdende geldoverschrijvingen, dan valt meteen een belangrijk verschil op. De wet van 9 januari 2000 beperkte de aansprakelijkheid van de betalingsdienstaanbieder tot 12.500 euro, zelfs indien het bedrag van de gebrekkig uitgevoerde betalingstransactie dit bedrag overschreed en onder de toepassing van de wet viel. Dit had tot gevolg dat boven het bedrag van 12500 euro een beroep gedaan diende te worden op de voor de betaler minder gunstige regelen van het gemeen recht (infra nr. 81)⁷⁶.

B. Betalingsopdrachten door of via een begunstigde geïnitieerd

76. Wanneer een betalingsopdracht door of via de begunstigde wordt geïnitieerd, is de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde aansprakelijk jegens de begunstigde voor de juiste verzending van de betalingsopdracht aan de betalingsdienstaanbieder van de betaler. Wanneer de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde aansprakelijk is, moet hij de betrokken betalingsopdracht onmiddellijk doorgeven aan de betalingsdienstaanbieder van de betaler (art. 51 §1). De betalingsdienstaanbieder van de begunstigde is verder aansprakelijk jegens de begunstigde voor het behandelen van de geldtransactie overeenkomstig zijn verplichtingen krachtens artikel 48 (supra nr. 70). Wanneer de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde om die reden aansprakelijk is, moet hij ervoor zorgen dat het bedrag van de betalingstransactie onmiddellijk ter beschikking van de begunstigde wordt gesteld zodra de rekening van de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde met het overeenkomstige bedrag is gecrediteerd (art. 51 §2).

Bij een niet-uitgevoerde of gebrekkig uitgevoerde betalingstransactie waarvoor de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde niet aansprakelijk is zoals vermeld hierboven, is de betalingsdienstaanbieder van de betaler aansprakelijk jegens de betaler. Wanneer de betalingsdienstaanbieder van de betaler aansprakelijk is, betaalt hij, in voorkomend geval, de betaler onverwijld het bedrag van de niet-uitgevoerde of gebrekkig uitgevoerde betalingstransactie terug en herstelt hij onverwijld de betaalrekening die met dat bedrag was gedebiteerd, in de toestand zoals die geweest zou zijn mocht de gebrekkig uitgevoerde betalingstransactie niet hebben plaatsgevonden (art. 51 §3).

C. Uitzonderingen

77. Op deze basisregelen inzake de aansprakelijkheid van de betalingsdienstaanbieder bestaan drie belangrijke uitzonderingen:

- de betalingsdienstaanbieder kan aan zijn aansprakelijkheid ontsnappen indien de betalingsdienstgebruiker die zich rekenschap heeft gegeven van een niet correct uitgevoerde transactie niet onverwijld en uiterlijk binnen een termijn van dertien maanden na de valutadatum van de debitering of creditering kennis geeft van de bewuste transactie (art. 34: supra nr. 55);
- de betalingsdienstaanbieder kan ontsnappen aan aansprakelijkheid in geval van overmacht (art. 54) en
- de betalingsdienstaanbieder kan ontsnappen aan aansprakelijkheid indien de unieke identifier die door de betalingsdienstgebruiker is gehanteerd onjuist is (art. 49).

⁷⁶ X. FAVRE-BULLE, o.c., 294.

We gaan hieronder wat dieper in op de tweede en derde uitzondering.

78. Overmacht kan worden omschreven als abnormale en onoverzienbare omstandigheden die onafhankelijk zijn van de wil van degene die er zich op beroept en waarvan de gevolgen ondanks alle voorzorgsmaatregelen niet konden worden vermeden⁷⁷. Belangrijk is vooral in dit kader te benadrukken dat systeemstoringen niet zomaar als overmacht kunnen worden beschouwd. Nagegaan moet worden of de betrokken storing had kunnen worden vermeden en of de betalingsdienstaanbieder beschikte over de noodzakelijke procedures om de nadelige gevolgen van een systeemstoring op te vangen. Slechts indien de betalingsdienstaanbieder alle mogelijke maatregelen heeft genomen, kan hij zich op overmacht beroepen⁷⁸.

Ook de wet betreffende de grensoverschrijdende geldoverschrijvingen bevatte de uitzondering van overmacht. De wet betreffende de elektronische betalingstransacties bevatte deze uitzondering evenwel niet⁷⁹, zodat de wet betalingsdiensten op dit vlak de bescherming van de betalingsdienstgebruiker inperkt. De nationale wetgever kan op dit vlak niet worden verweten. De nationale wetgever was immers verplicht deze uitzondering over te nemen, gelet op het maximale harmonisatie karakter van de Richtlijn dat niet toelaat in een ruimere bescherming voor de betalingsdienstgebruiker te voorzien.

79. In de praktijk stelt men vast dat een verkeerde uitvoering van een overschrijving vaak te wijten is aan het feit dat de betaler zich heeft vergist bij de invulling van het rekeningnummer. Zoals eerder werd vermeld, vormt het rekeningnummer een zogenaamde unieke identificator. Artikel 49 bepaalt ter zake dat een betalingstransactie wordt geacht correct te zijn uitgevoerd indien zij is uitgevoerd in overeenstemming met de unieke identificator van de begunstigde. De betalingsdienstaanbieder kan met andere woorden niet aansprakelijk worden gesteld indien de transactie werd uitgevoerd overeenkomstig de unieke identificator. Indien de betaler bijkomende informatie verstrekt, in het bijzonder naam en adres van de begunstigde, dan is de betalingsdienstaanbieder niet verplicht de overeenstemming tussen beide te verifiëren, aangezien de wet bepaalt dat hij alleen aansprakelijk is voor de uitvoering overeenkomstig de juiste identificator.

Deze regeling biedt voor- en nadelen. Het voordeel is dat er nu een duidelijke wettelijke bepaling bestaat die stelt dat de betalingsdienstaanbieder niet hoeft te verifiëren of de naam van de begunstigde en het rekeningnummer naar dezelfde persoon verwijzen. Hierover bestond in de praktijk vooral discussie met betrekking tot overschrijvingsopdrachten die een bedrag beneden 10.000 euro betroffen⁸⁰. Het nadeel is dat deze regel de bescherming van de betalingsdienstgebruiker in België zou kunnen verminderen. In de rechtspraak van voor de inwerkingtreding van de wet betalingsdiensten werd immers aanvaard dat een bank ertoe gehouden was om de overeenstemming van de naam van de begunstigde en het rekeningnummer te verifiëren indien de betaler en de begunstigde hun rekening voeren bij dezelfde betalingsdienstaanbieder⁸¹, alsook wanneer zij hun rekening voeren bij een verschillende betalingsdienstaanbieder en het bedrag van de betalingstransactie meer dan

⁷⁷ Zie de definitie uit artikel 10 van de opgeheven wet grensoverschrijdende overschrijvingen.

⁷⁸ D. EINSELE, "Das neue Recht der Banküberweisung", *J.Z.* 2000, 15; C. REED, *Electronic Finance Law*, Londen, Woodhead Faulkner, 1991, 20-21; X. THUNIS, "Tendances récentes de la responsabilité des banques dans les opérations de transferts électroniques de fonds", *R.D.A.I.* 1991, 954, 967.

⁷⁹ R. STEENNOT, "Betalingsverkeer: het dalende belang van de kwalificatie van de betalingsopdracht", *o.c.*, 289.

⁸⁰ Zie bv. Bergen 2 december 1987, *D.C.C.R.* 1989/5, 52 versus Kh. Brussel 2 september 1998, *T.B.H.* 1999, 691.

⁸¹ Antwerpen 12 januari 2006, *Bank Fin. R.* 2006, 87.

10.000 euro bedraagt⁸². In het laatste geval wordt de redenering gesteund op het feit dat een interbancair reglement (UCV-reglement) bepaalt dat bij overschrijvingsopdrachten die 10.000 euro overschrijden steeds moet worden nagegaan of het rekeningnummer en de naam naar dezelfde persoon verwijzen. Een schending van deze interbancaire afspraken levert het bewijs van een onzorgvuldig handelen van de betalingsdienstaanbieder⁸³.

Verschillende opmerkingen dienen nog gemaakt te worden. Ten eerste, indien betalingsdienstaanbieders in hun algemene voorwaarden blijven verwijzen naar het UCV-Reglement en dit Reglement de verplichting behoudt om bij overschrijvingen boven de 10.000 euro te controleren of de naam en het rekeningnummer naar dezelfde persoon verwijzen, dan dient deze voor de betalingsdienstgebruiker vriendelijke contractuele regeling, te worden toegepast. Niets verhindert de partijen immers om een voor de betalingsdienstgebruiker meer vriendelijke regeling op contractuele basis overeen te komen. Ten tweede, het is van belang dat betalingsdienstgebruikers duidelijk worden geïnformeerd over het belang van de unieke identifier bij de uitvoering van een betalingstransactie. De wet betalingsdiensten voorziet enkel in een precontractuele informatieplicht. De vraag kan worden gesteld of het volstaat deze informatie te vermelden te midden van vele andere informatie. Betalingsdienstaanbieders zouden er goed aan doen bij de invoering van een betaalopdracht de betalingsdienstgebruiker te informeren over het feit dat de transactie enkel en alleen op grond van het nummer wordt uitgevoerd. De gebruiker zal dan immers meer aandacht besteden aan de invulling van de unieke identifier.

80. Zelfs indien de betalingsdienstaanbieder op grond van één van de voormelde uitzonderingen niet aansprakelijk is, moet de betalingsdienstaanbieder redelijke inspanning doen om het bedrag te traceren (art. 50 §3 en 51 §4). In het geval waarin de gebrekkige uitvoering te wijten is aan een verkeerde unieke identifier is de betalingsdienstaanbieder er zelfs toe gehouden om alle redelijke inspanningen te leveren om het betrokken bedrag terug te krijgen. Voor zover dit in het raamcontract is overeengekomen, mag de betalingsdienstaanbieder wel kosten aanrekenen voor het terugkrijgen van het betrokken bedrag (art 49 §2).

D. Afwijkende bepalingen in de verhouding tot professionelen

81. Artikel 55 bepaalt dat in het geval de betalingsdienstgebruiker geen consument is, kan worden afgeweken van de artikelen 50 tot 52, i.e. de bepalingen die de basisregelen inzake aansprakelijkheid bij gebrekkige uitvoering bevatten. Het valt ten zeerste te betreuren dat de wetgever er niet heeft voor geopteerd om het vlak van de gebrekkige uitvoering micro-ondernemingen niet op dezelfde wijze te beschermen als consumenten. Immers, het valt te verwachten dat betalingsdienstaanbieders in de verhouding tot micro-ondernemingen op ruime schaal gebruik zullen maken van de mogelijkheid om afwijkend te bedingen. Dit heeft dan wellicht tot gevolg dat de aansprakelijkheidsregelen uit het gemeen recht dienen te worden toegepast, dit in combinatie met de bepalingen in de algemene voorwaarden.

De toepassing van de gemeenrechtelijke bepalingen is in het nadeel van de betalingsdienstgebruiker. Gelet op de analyse in de rechtspraak van een overschrijving als een gesubstitueerd mandaat, zal de betaler enkel over een vordering beschikken tegen zijn eigen

⁸² Antwerpen 3 oktober 2002, R.W. 2003-2004, 1307, noot.

⁸³ In die zin ook: E. WYMEERSCH, "Règles professionnelles et règles standardisées dans les opérations financières", in *Le droit des normes professionnelles et techniques*, Brussel, Bruylant, 1985, 97; A. BRUYNEEL, o.c., 375-376.

financiële instelling indien deze zelf een fout heeft gemaakt bij de uitvoering van de overschrijving (art. 1994, lid 1 BW)⁸⁴. Indien de gebrekkige uitvoering te wijten is aan een andere betalingsdienstaanbieder, zal hij enkel beschikken over een rechtstreekse vordering tegen deze laatste (art. 1994, lid 2 BW)⁸⁵. Dit alles is vooral nadelig in een grensoverschrijdende context. De bescherming van professionele betalingsdienstgebruikers wordt hier drastisch gereduceerd in verhouding tot het vroegere recht. Meer concreet konden ook professionele opdrachtgevers van een grensoverschrijdende overschrijving binnen de EER zich onder de wet grensoverschrijdende overschrijvingen beroepen op de bepalingen die erin vervat lagen en die, weliswaar slechts ten belope van 12500 euro, een risico-aansprakelijkheid creëerden in hoofde van de betalingsdienstaanbieder

E. Besluit aansprakelijkheid bij foutieve uitvoering

82. Wat de aansprakelijkheid bij foutieve uitvoering betreft, stellen we vast dat bij toepassing van de basisregeling die door de wet is uitgewerkt, één enkele aansprakelijkheidsregeling geldt voor overschrijvingen binnen de EER. Er moet geen onderscheid gemaakt worden naargelang de opdracht binnenlands of grensoverschrijdend (binnen EER) is en naargelang de opdracht schriftelijk of elektronisch wordt geïnitieerd. Op grond van de wet moet ook geen onderscheid gemaakt worden tussen opdrachten geïnitieerd door consumenten en andere betalingsdienstgebruikers. Evenwel biedt de wet de mogelijkheid om afwijkend te bedingen in de verhouding tot betalingsdienstgebruikers die geen consument zijn, hetgeen impliceert dat in de praktijk de basisregelen uit de wet geen toepassing zullen vinden op dergelijke opdrachten. Men ziet dat er dan drie situaties zijn: betalingstransacties die onder de wet vallen, betalingstransacties waarvoor van de wettelijke regelen kan worden afgeweken en betalingstransacties die niet onder de wet vallen en waarvoor het gemeenrechtelijke regime geldt, zoals gemoduleerd door de bankvoorwaarden. Het onderscheid met de vroegere regeling bestaat erin dat de wetgeving zelf een onderscheid maakte tussen binnenlandse en grensoverschrijdende overschrijvingen, tussen schriftelijk en elektronisch geïnitieerde betalingsopdrachten en tussen door natuurlijke personen en rechtspersonen elektronisch geïnitieerde transacties.

Een groot voordeel van de basisregeling inzake aansprakelijkheid die in de wet ligt vervat is de afschaffing van de aansprakelijkheidsbeperking tot 12500 euro. Wellicht mag men de gevolgen daarvan in de praktijk niet overdrijven aangezien de mogelijkheid wordt geboden om de toepassing van de wet weg te bedingen in de verhouding tot betalingsdienstgebruikers die geen consument en de meeste betalingen die worden verricht door consumenten bedragen betreffen lager dan 12500 euro. Tegenover het voordeel van de afschaffing van de aansprakelijkheidsbeperking staat het nadeel dat betalingsdienstaanbieders zich, in tegenstelling tot hetgeen het geval was onder de wet betreffende de elektronische betalingstransacties, op overmacht kunnen beroepen om aan hun aansprakelijkheid te ontsnappen⁸⁶. Dit valt te betreuren, in het bijzonder omdat de aansprakelijkheidsregelen enkel dwingend zijn in de verhouding tot consumenten.

Afdeling 3. Onherroepelijkheid van de betaalopdracht

⁸⁴ P. PETEL, *Les obligations du mandataire*, Parijs, Litec, 1988, 208.

⁸⁵ Antwerpen 3 oktober 2002, *R.W.* 2003-2004, 1307, noot.

⁸⁶ Over het feit dat de bank ook in geval van overmacht aansprakelijk zou moeten zijn, zie: G.A. DAL, "Nature juridique du compte de dépôt à vue", in *Mélanges Roger Dalcq. Responsabilités et assurances*, Brussel, Larcier, 1994, 63-64. X. FAVRE-BULLE, *Le droit communautaire de paiement électronique*, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1992, 179.

83. De vraag rijst of een betalingsopdracht, nadat zij werd geïnitieerd, nog kan worden herroepen. Artikel 42 van de wet bepaalt ter zake dat de betalingsdienstgebruiker een betalingsopdracht niet meer kan herroepen zodra zij door de betalingsdienstaanbieder van de betaler werd ontvangen. Aldus voorziet de wet in een principiële onherroepelijkheid van betalingstransacties die onder het toepassingsgebied van de wet vallen vanaf het tijdstip dat zij door de betalingsdienstaanbieder werden ontvangen. De wet sluit op dit punt in belangrijke mate aan bij hetgeen was bepaald in de wet van 17 juli 2002 die voorzag in de onherroepelijkheid van een betaalopdracht, eens geïnitieerd, met dat verschil dat het toepassingsgebied van de wet betalingsdiensten niet beperkt is tot door natuurlijke personen elektronisch geïnitieerde betalingsopdrachten⁸⁷.

Voor betalingsopdrachten die niet onder de wet vallen (vb. overschrijving naar rekening in de VS) blijft het gemeen recht van toepassing. Voor overschrijvingen wordt naar Belgisch gemeen recht meestal aanvaard dat zij herroepen kunnen worden tot het tijdstip waarop de rekening van de begunstigde wordt gecrediteerd⁸⁸. In de regel wordt in de bankvoorwaarden evenwel bepaald dat de opdracht onherroepelijk is. Dergelijk beding is geldig⁸⁹.

84. Met betrekking tot de herroeping gelden er echter een aantal bijzondere regelen die hierna kort worden vermeld. Ten eerste, wanneer de betalingsdienstgebruiker een specifieke datum heeft vermeld waarop de opdracht moet worden uitgevoerd, is een herroeping mogelijk tot het einde van de werkdag die voorafgaat aan de overeengekomen datum.

Ten tweede, wanneer de betalingstransactie door of via de begunstigde is geïnitieerd, kan de betaler de betalingsopdracht niet herroepen nadat hij de betalingsopdracht of zijn instemming met de uitvoering van de betalingstransactie aan de begunstigde heeft verstrekt (vb. indien de betaler bij een winkelier betaalt met Bancontact- of kredietkaart). In het geval van een domiciliëring kan de betaler de betalingsopdracht evenwel herroepen, ten laatste aan het einde van de werkdag die voorafgaat aan de overeengekomen dag waarop de betaalrekening wordt gedebiteerd. In dit kader kan ook worden verwezen naar hetgeen hoger werd besproken onder de terugbetalingsverplichtingen van door of via een begunstigde geïnitieerde betalingstransactie (artt. 38-39). Ook deze regelen kunnen immers als een uitzondering op de bepalingen inzake de herroeping worden beschouwd.

Ten derde, na het verstrijken van de door de wet bepaalde herroepingstermijn kan de betalingsopdracht nog worden herroepen, doch enkel indien zulks tussen de betalingsdienstgebruiker en zijn betalingsdienstaanbieder is overeengekomen. In geval van een door of via de begunstigde geïnitieerde transactie (betaling met kaart, domiciliëring) is evenwel ook het akkoord van de begunstigde met de herroeping vereist. De betalingsdienstaanbieder mag voor de uitoefening van dit bijkomend herroepingsrecht kosten aanrekenen, indien dit in het raamcontract is voorzien.

Tenslotte kan nog worden opgemerkt dat in het geval waarin de betalingsdienstgebruiker geen consument is, kan worden afgeweken van de bepalingen inzake de herroeping. Het lijkt ons

⁸⁷ R. STEENNOT, "Artikel 8 Wet 17 juli 2002", in *Artikelsgewijze Commentaar Financieel Recht*, Kluwer, losbl.

⁸⁸ Luik 22 december 1982, *J.T.* 1983, 347; Kh. Brussel 23 juni 1983, *T.B.H.* 1987, 760, noot REGOUT-MASSON; Kh. Brussel 10 september 1986, *T.B.H.* 1987, 755, noot REGOUT-MASSON; Kh. Bergen 14 mei 1987, *T.B.H.* 1989, 58, noot M. REGOUT-MASSON; Y. MERCHIERS, "Bijzonder en afwijkend handelsrecht. Overzicht van rechtspraak (1982-1986)", *T.P.R.* 1987, 1888.

⁸⁹ Cass. 13 januari 1938, *Pas.*, 1938, I, 6.

weinig waarschijnlijk dat de betalingsdienstaanbieder op grote schaal aan professionele gebruikers andere regelen inzake herroeping zullen opleggen.

Afdeling 4. Verdeling en aanrekening van de kosten van een betalingstransactie

85. Artikel 56 §2 van de wet bepaalt dat voor zover met de betalingstransactie geen valutawissel gepaard gaat, de betaler en de begunstigde elk voor zich de door hun respectieve betalingsdienstaanbieder aangerekende kosten moeten dragen. Van dit principe (zgn. SHARE-principe), kan niet worden afgeweken. Deze regel houdt evenwel niet in dat bij elke betalingstransactie afzonderlijk kosten moeten worden aangerekend. Het is mogelijk dat de betaling van de kosten op jaarbasis geschiedt, of via een abonnementsgeld (vb. voor het gebruik van een betaalkaart / of om betalingen met een kaart te mogen ontvangen). Bovendien is het mogelijk dat de betalingsdienstaanbieder voor bepaalde transacties aan zijn cliënt helemaal geen kosten aanreken⁹⁰.

86. In ieder geval mogen de kosten bij de uitvoering van een betalingstransactie niet in mindering gebracht worden van het bedrag van de betalingstransactie. Bij toepassing van artikel 43 mogen de betalingsdienstaanbieder van de betaler, de betalingsdienstaanbieder van de begunstigde en eventuele tussenpersonen van de betalingsdienstaanbieders immers geen kosten inhouden op het overgemaakte bedrag. Zij moeten het volledige bedrag van de betalingstransactie overmaken aan de begunstigde. Deze regel mag niet verwonderen, aangezien in het geval waarin kosten worden ingehouden op het bedrag van de betalingstransactie de betaler niet aan zijn betalingsverplichting jegens de begunstigde zou hebben voldaan. Van deze basisregel kan dan ook maar worden afgeweken in de verhouding tussen de begunstigde en zijn betalingsaanbieder. Zij kunnen overeenkomen dat de betalingsdienstaanbieder zijn kosten op het overgemaakte bedrag inhoudt voordat hij de begunstigde daarmee crediteert. In dat geval moeten het volledige bedrag van de betalingstransactie en de kosten wel afzonderlijk vermeld in de informatie die aan de begunstigde wordt verstrekt. Dit laatste moet de begunstigde dan toelaten na te gaan of de betaler correct aan zijn betalingsverplichting heeft voldaan.

87. Tot slot kan in dit kader melding gemaakt worden van het feit dat de wet betalingsdiensten uitdrukkelijk bepaalt dat begunstigden de mogelijkheid hebben om kosten aan te rekenen voor het gebruik van een bepaald instrument, alsook om kortingen aan te bieden voor het gebruik van een bepaald betaalinstrument (art. 56 §3, lid 1⁹¹). De betalingsdienstaanbieder kan derhalve niet langer contractueel bepalen dat het de begunstigde verboden is een meerkost aan te rekenen bij het gebruik van een krediet- of Bancontactkaart.

Besluit

88. De omzetting van de Richtlijn betalingsdiensten is een feit. De nieuwe wetgeving ligt op heel wat punten in het verlengde van de bestaande reglementering. Op bepaalde vlakken wordt de bescherming van de betalingsdienstgebruiker uitgebreid (vb. afschaffing van de aansprakelijkheidsbeperking bij foutieve uitvoering). Op bepaalde punten wordt ze afgezwakt (vb. mogelijkheid om overmacht in te roepen bij elektronisch door natuurlijke personen geïnitieerde opdrachten). En op bepaalde punten is er ronduit onduidelijkheid (vb. mogelijkheid om vermoeden van grove nalatigheid toe te passen). Waar de Richtlijn de

⁹⁰ Memorie van Toelichting, Kamer, *Parl. St.*, Doc 52, 2179/001, p.91.

⁹¹ Zie art. 56 §3, lid 2 en 3 voor de bevoegdheid van de Koning ter zake.

nationale wetgever vrijheid bood met betrekking tot de omzetting, kunnen bepaalde keuzes van de nationale wetgever worden toegejuicht (vb. uitdrukkelijke bepaling dat betaler niet aansprakelijk kan worden gesteld bij frauduleus gebruik van zijn instrument zonder dat het fysiek werd gepresenteerd en elektronisch werd geïdentificeerd). Sommige andere keuzes vallen te betreuren (vb. dat er niet voor geopteerd werd om minstens voor de toepassing van bepaalde regelen, zoals deze inzake aansprakelijkheid bij gebrekkige uitvoering micro-ondernemingen dezelfde bescherming te bieden als consumenten).

Financial Law Institute

The **Financial Law Institute** is a research and teaching unit within the Law School of the University of Ghent, Belgium. The research activities undertaken within the Institute focus on various issues of company and financial law, including private and public law of banking, capital markets regulation, company law and corporate governance.

The **Working Paper Series**, launched in 1999, aims at promoting the dissemination of the research output of the Financial Law Institute's researchers to the broader academic community. The use and further distribution of the Working Papers is allowed for scientific purposes only. Working papers are published in their original language (Dutch, French, English or German) and are provisional.